

4 135

నవంబరు 1960

***

35 ప. ప్ర.

IN YOUR SAVING HABIT LIES YOUR SECURITY
AND FUTURE PROSPERITY FROM TODAY
INVEST IN ANY ONE OF THESE GILT
EDGED SECURITIES FREE OF

INCOME TAX & SUPER TAX

1. *12 Year National Plan Savings Certificates* 13, 300 and 26, 600, can be made securing monthly payments of Rs. 10, 25, 50, 100 and 200 approximately.

Yield you 5.41% interest per annum Every Rs. 100/- becomes Rs. 165/- in 12 Years (Available in Rs. 5, 10, 50, 100, 500, 1,000, 5,000 and 25,000 denominations.

2. *10 Year Treasury Savings Deposit Certificates* 4. *Gift Coupon Scheme*

Keep Your Capital in tact and afford you regular annual income at the rate of 4% per annum. Deposits can be made in multiples of Rs. 50/- upto Rs. 25,000/- enables you to Select the Best of Gifts to be presented to your Dear Ones-Present with a Future.

3. *15 Year Annuity Certificates* 5. *Post Office Savings Stamps*

afford a Regular monthly receipt for yourself and your dependents by way of monthly payments spread over a period of 15 Years with compound interest at 4.25% per annum. Deposits of Rs. 1330, 3325, 6650, 1,450/- at maturity. encourage a Spirit of Thrift in Children And Small Savers. Stamps when amount to Rs. 5/- can be exchanged for a National Plan Savings Certificate.

6. *Cumulative Time Deposit Scheme*

Secures for you a lump sum return at the end of 5 years or 10 years. Rs. 10/- in a 5 year account gives Rs. 650/- while in a 10 year account gives Rs. 1,450/- at maturity.

For Details :

Please Contact The Regional National Savings Officer,
10-2-2, A. C. Guards Road, Hyderabad Dn. 4

or

Your District Collector or the Local Tahsildar or the
District National Savings Officer,

ISSUED BY : THE DIRECTOR OF NATIONAL
SAVINGS, ANDHRA PRADESH, HYDERABAD.

భాగ్ : 2066

సంపుటి 7

అల్లిగ్రామ్: హిందీసంఘ్

సంచిక 6

ప్రవర్తి

సాహిత్య మాసపత్రిక

*

సంపాదక మండలి

శ్రీ మోటూరి సత్యనారాయణ, M P.

(అన్యకులు)

శ్రీ కాటూరి వేదవేంకటరావు

శ్రీ పళ్ళూరి రామచంద్రులు

శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డి

శ్రీ చిట్టూరి లక్ష్మీనారాయణశర్మ

*

పక్షిణ భారత హిందీ ప్రచార సభ-అంధ్ర

959 ఖైరతాబాదు, హైదరాబాదు - 4

సంవత్సర చందా

రూ. 4-00

సెప్టెంబరు

1960

విడిప్రతి

35 పయాపేసలు

ఈ సంచికలో

సంపాదనీయం

ముక్త భారతి (కవిత) శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు
భీమఖండము; పాఠపరిశీలనము (కావ్యపరిశీలన) శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి
పదునాల్గు (కవిత) శ్రీ బోయి ఖేమన్న
లలిత (శ్రవ్య నాటిక) శ్రీ డి. రామలింగం
సాకీ! (కవిత) శ్రీ ఎస్. రాజన్న
వచనం, గేయం, పద్యం (వ్యాసము) శ్రీ దుర్గానంద్
గులాబి (కవిత) శ్రీ కందుకూరి రామభద్రరావు
అముక్త మాల్యద (వ్యాసము) శ్రీ పద్మావతి రామాచార్యులు
నా స్వామి (కవిత) శ్రీ గాడేపల్లి కుక్కపైళ్ళవరాహ
గ్రంథస్వీకారం
పుస్తకపరిచయం
బైతరాజుముమ్మయ విష్ణు రథా నిదానం (విస్మృతాంధ్ర కవినీరాజనము)
శ్రీ రావూరి ప్రసన్న సత్యనారాయణ

గ్రామ్స్ : రాజభాష

ఫోను : 404

అందమైన అచ్చు పనులకు

ఆంధ్ర హిందీ ప్రచార ప్రెస్

విజయవాడ - 2

జాతీయ భాష

భారతదేశమున గుణకర్మ విభాగ దృష్ట్యా అనేక జాతులు, చరిసర జల వాయుపుల ప్రభావము వలన అనేక భాషలు ఏర్పడినను అనేకత్వమునుండి ఏకత్వములో భారత జాతి, భారత జాతీయ భాష తన జాతీయతను తాను పెంపొందించుకొనుచు ముందుకు సాగుచునే యున్నది. ఈ ఘట్టకాలమున విధివశాత్తు విదేశీయ పాలనలో అణగి మణిగి యున్నను మరల తం యెత్తుచునే యున్నది.

జాతీయ భాషగ ఒకప్పుడు వేదభాష, మరి యొకప్పుడు సంస్కృత భాష హిమాలయమునుండి కన్యాకుమారి వరకు కన్యాకుమారినుండి హిమాలయము వరకు ప్రబలమైన వేగముతో ప్రయాణములు సాగించినవి. ఒకప్పుడు పహారీ భాష పచారులు త్రొక్కితే మరి యొకప్పుడు హిందుస్థానీ భాష కదం త్రొక్కినది. అనేక ప్రాంతీయ భాషల వారు తమ తమ ఆధ్యాత్మిక ఆస్తిక నాస్తిక భావములను మత, రాజకీయ సమస్యలను అచాన ప్రచాన మొనర్చుటకు ఏక భాషనే సాధనముగ చేసుకొనెడు వారు.

ఆ జాతీయ భాషలలో సంస్కృతమును విజ్ఞాన భాగ రత్న గర్భగ రాజింపజేసి ప్రపంచ విజ్ఞాన వేత్తల ప్రశంసలను అందుకొనుచు మాది భారతదేశము, మేము భారతీయులము, మా భాష భారతీయని విదేశీయ విద్వాంసుల ముందు విజయ గర్వముతో విహరించెడి వారు.

ప్రస్తుత పరిస్థితులకు అనుకూలముగ హిందీ అను పేరుతో వ్యవహరింప బడుచున్న భాషా భారతీని జాతీయ భాషగ దేశీయ నాయకులును, అధికార భాషగ ప్రభుత్వము వారు అంగీకరించి యున్నారు.

సహజముగ మానవులు తమ తమ మాతృభాషల వలన సమైక్య

జాతీయత యను పేరుతో మనము పిలచెదము ఛాపా మూలకమైన. సంఘీభావమే జాతీయతకు ముఖ్య చిహ్నము.

ఏక ఛా తో ఏకమైన ఒక జాతి తాను నివసించు భూభాగము నందు మాతృప్రేమ గలిగి జనని కంటె జన్మభూమియే యెక్కువైన దిగ ఛావించి మన్నించును. ఇది నా దేశము, ఇది నా దేశ ఛాష యను జాతీయ ఛావములతో ఉప్పొంగుచుండును. ఈర్ష్యా ద్వేషములకు తావు లేకుండా పోవును. ఏక ఛాష, ఏక హృద య ము సర్వతో దిగ్విజయము.

ముక్త భారతి

—శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

అభ్యర్థితము తపంబైన సాత్యవ తేయు
వాఙ్మధురులకు రూపంబు వాడమి

రామతత్వం బక్షరాశృతి యైన పో
తన్న కైతలకు చైతన్య మొదవి

శ్రీరంగనాధునె చెలివోని నెందమిన్
కంబరు సూక్తి దేహంబు నొంది

సుర దుర్లభం బైన సుధ బోలిన మణి ప్ర
వాళ కైలికి తనూ లీల యొసంగి

ప్రతి పదము పొందురంగని పజ్జ నిలిపి

నట్టి తిల్లి క యైన రసార్ద్రహృదులు

భక్త కులముల దీవెనల్ పరిమళించి

తరలి వచ్చెను నేడు స్వాతంత్ర్య లక్ష్మి

ఆ సౌందర్యము సూచి మోహ కలిం వ్యాకృష్టులై, “నేను నే

నీ” కాలోదరి నేలి కొందుననుచున్, హేరాళ దుస్సాహస

వ్యా శీర్షాత్ములు వచ్చి చుట్టి కొన హంసా * నంది యానంబుతో

నా శీతాంశు ని భాస్య దాగ దలె దిర్యగ్విక్రీతాపాంగయై ॥

ఆమె చూచిన యెడంత్యమృతములు శా

రద చంద్రికా సరో రాసు లుబికి

ఆమె నవ్విస తావు రామోచిత దిగంత

ములు నితై మల్లెలు చెలంగి నవ్వి

ఆమె నిల్చిన చోటు లతి వేల శాలి ధా

నగములు ఖామీ భూషలై యెసంగి

ఆమె పల్కిన పట్టు లాత్మ విత్తుక విత

ల్లజ శబ్ద యోగ వల్లకులు వలికి

ఆమె దయ పూని నట్టి పుణ్య ప్రదేశ

ములు శుక బ్రహ్మముల తీర్థములుగ నెగడి

యఖిలకోకై క జనయితి యధిపసింపఁ

దగిన తలముల రోయుచుఁ దరలి, తరలి,—

పోవను బోవ నొక్కట నపుష్ట శరీరుడు, పూతిగంధ వ
స్త్రా విలమూర్తి, నాగరక జాతి వివంచితు. దౌత్యధర్మ క
ర్మాలి రత ప్రయాసుడు, నిరా దృతు డౌ కడ జాతి వాడు, దై
న్యావసథంబు దోచిన దయామతి భార్గవి నిర్పె నచ్చటన్.

అత్తటి వెంట నుండిన పరాత్మ విశేష వివేక భూస్యులు
ద్వైత్తులు చెల్లరే ! మదను చేలియ వోని మనోహరాంగి యీ
నెత్తురు వల్పు తాపులను నిల్పుట యేమి ? సురూప వేష దీ
ప్యక్తును లింద రుండ నని యాడిరి తద్విరహపర్యుష్టలై.

కడ జాతి వానితో న

ప్పుడు వలికెను భువన మాత, పూతమతీ ! యి

య్యెడ నిలువఁ దలఁతును చితవు

వడువున నన్నేలి కొందువా ! ఇక ననుచున్.

రమ్ము ! జగ ద్వ్యథా దవని రాసకముల్ భవదీయ పాదముల్
నెమ్మిని మోప వమ్మ జననీ ! యని వక్షము జూపి సంతలో
కమ్ముల తల్లి నిల్చినది కప్పు శతంబును బోలి, దిక్కుడుం
గమ్ముల యందు మ్రోగినవి కమ్మని భారత కీర్తి ఘంటికల్

(డి 14-8-80 న అకాశవాణి కవి సమ్మేళనంలో జరిగినది)

కావ్య పరిశీలన:

భీమఖండము; పాఠపరిశీలనము

—శ్రీ డిపాల విచ్చయ్యశాస్త్రి

(గంధసార తరువాయి)

32. 'కాడయొనర్పు'

"కాకిం బూర్జిరాశికి, గాడు నొనర్పు జూచెనపు" (2-116)

అని, పూ. పా.— "కాకిం గాడ యొనర్పు" అని శా. పా.—
పద్యములో నున్నది. 'కాడు' గాని, 'కాడ' కాదు కాడు=కడు. కాడు
చేయు; కాడువడు—అను క్రియలును ఉన్నవి.—

సూ. ని., 'కాడయొనర్పు'—'కాడునొనర్పు' అను పాఠములను కుండలి
పరణమున చూపి, తాను "కాకిం గాడునరింప" అను పాఠమును గ్రహిం
చినది. 'కాడునొనర్పు' యన్నను, 'కాడునరింప' అన్నను అర్థమొకటే
యైనను, 'గాడునరింప' యనుటలోనే సరసతయున్నది. "కాడయొనర్పు"
యనుట మాత్రము సరికాదు.

33. 'మలయ'

"ప్రతిదినము దక్షవాటి పురంబునందు

మలయ వేలావనీ మంద మారుతము

గంధసార లతాకుడుంగముల మేలెగు

చిలువలేమలు నేవింప వెలితిపడుచు" (1-98)

అని రెండు ప్రతులలోను పాఠము—

ఈ పాఠమున తప్పున్నది. 'వేల' యనగా, చెల్లెలికట్ట (సముద్రపు
గట్టు) గాని, పర్యవేక్షణము కాదు. కాబట్టి, "మలయ వేల" అనుట
పొసగదు. అది యుక్తుండగా, పద్యమున క్రియాపదము లేదు. అందువలన,—
మలయ వేలావనీ మంద మారుతము, గంధసార లతాకుడుంగముల యందు
మెలగు నట్టి చిలువలేమలు ఆరగించుట చేత వెలితిపడుచు—నచ్చి—
దక్షవాటి పురమునందు ప్రతిదినమును చేయు పనియేమో, యేర్పడుట
లేదు.

ఈ యనర్థమునకు మూలము “మలయవేలా” అను పాఠము. అది ‘మలయ’ కాదు; ‘మలయు’. క్రియ.—

దక్షవాటియందు, త్రిదినమును ప్రభాతకాలమునందు సముద్రతీర వనవాయువు—మచ్చిగండ్లు పొల గుండా వచ్చి— (సువాసనతో గూడి— అన్నమాట), మలయు = విహరించును—అని యర్థము. దక్షవాటి సముద్ర తీరముననే యున్నది.

“అంబుధి మేర తూర్పునకు, నట్టియ నీ

మటు యామృదిగ్విభాగంబునను” (5-77)

ప్రకృత పద్యమున “మలయవేలా” అన్నది అనుపాఠమని వివక్షి కాంక్షము.

34. ‘కమ్మిఁజాఁగిన’

“కమ్మినుకిన నూత్నగలధౌతమును బోలె” (4-120)

అని, పూ. పా. — శాస్త్రుగారు “కమ్మినుకిన” అను పాఠమును దిగువ జూపి, “కమ్మిఁజాఁగిన” అను క్రొత్తపాఠము నెగువ జేర్చినారు. ఆ పాఠమెక్కిడిదో! వారు చెప్పలేదు.

‘నూకు’ బూతుకూత యన్న భావమున వారే అట్లు మార్చిరేమో! అది బూతుకాదు. జాతీయమైన పలుకుబడి.

నూ. ని., కమ్మినుకు = కమ్మచ్చునఁ దీయు” అని యర్థము చెప్పి, ఈ పద్యమునే ఉదాహరణకు చూపినది అట్టి పాఠమును మార్పుట సరిగాదు. పూర్వపాఠమే ఉండదగినది.

35. ‘పోటు’

“లోలార్కునకు నీకు లోలోన నేమేని

బోటి పుట్టదుగదా మాటమాట” (2-88)

అని, పూ. పా. — “పోటు పుట్టదు గదా” అని, శా. పా. —

‘పోటి’ యనుటయే సరి. శ. డ., సూ. ని. కూడా, “పోటి = స్వర్గ, దేవము” అని యర్థము చెప్పి, అంగుళీ, పూర్వపాఠమునే యిచ్చియున్నవి.

‘పోటు’ అనగా, బాధ-తలపోటు—ఇత్యాదులు. ఆ యర్థము. సరి పడదు. కావున ‘పోటు’ పాఠము భావ్యము కాదు.

36. 'పొలపాడు'

“వలిచన్నుఁ గవలపైఁ బొలసాడు బొలసాడి
నాభిరంద్రములపై నటనసేయు” (4-140)

అని, పూ. పా.— “పొలపాడుఁ బొలపాడి” అని, శా. పా.—

‘పొలపాడు’ అను క్రియలేదు. (పొలస + ఆడు) ‘పొలసాడు’ అనియే క్రియ శ. ర; సూ. ని. కూడా, యీ క్రియనే చెప్పి, ఈ పాఠమునే గ్రహించినవి. జక్కనయు ‘పొలసాడు’ అనుక్రియను ప్రయోగించినాడు.

“బొండు మల్లియలపైఁ బొలసాడు బొలసాడి
పుష్పంధ యంబులఁ బోవఁ జోపు” (విక్ర. 1. 95)

‘పొలపాడు’ అను పాఠము నిరాకరము.

37. “నాగులు”

“ధరణిదానంబుచేసిన ధన్యుఁ డడఁచు
నయ్యభుము ...

కుబుస మూఁఁబైడి మేటి నాగువును బోలె” (5. 71)

అని, పూ. పా.— “మేటి నాగులును బోలె” అని, శా. పా.—

“నాగువు” అపశబ్దము కాదు. “నాగు” నకు విశేషరూపము.

శ్రీనాథుడు శృంగార నైషధమునను వాడియున్నాడు.—

“వనాంతరమ్మనన్. మలఁగి మలఁగి పెంజిలుము నాగువు
భంగి” (7. 154)

సూ. ని; ‘నాగువు’ను మూలపదములలో చేర్చి, యీ ‘భీమ’;
శృం. సై. పద్యములనే చూపినది. అట్టి పదమును ‘నాగులు’ అని మార్పుట ప్రాచీనరచన రచయితలముచేయుట యగును.

అది యట్లుండగా, భూదానము చేసినవానికిని, కుబుసమూఁబైడి నాగువునకును పోలిక. ఉపమేయమైన దాత యేకవచనమున నుండగా, ఉపమానము ‘నాగులు’ అని బహువచనముననుండుట కూడదు. అది భిన్నవచన దోష మగును. కావున ‘నాగువు’ పాఠమే సాధువు.

38. “ఏలుకొండ్రు”

“ఏలుకొండ్రు మీరలే పురాంతకునకుఁ

బృథివి యీగి బిడ్డ బిడ్డతరము

బ్రతుకుఁ దాశ్రయించి ఫణిరాజకుండలు” (5. 82)

అని, రెండు ప్రతులలోను పాఠము. “ఏలుకొండు” అనుపాఠము సరిగాదు. ఏలుకొండు-అనగా, ఏలుకొందురు-అనియర్థము. ఆ యర్థము కుదురదు.

పద్యముననున్న ‘బ్రతుకుండు’ అన్న రెండవ క్రియవలెనే, మొదటి క్రియయును, ‘ఏలుకొనుండు’ అని విధ్యర్థముననే యుండవలెను. అందు వలన, పాఠమును ‘ఏలుకొండు’ అని మార్పుట అవసరము. కొండు = కొనుండు. (చూ. బాల. క్రి. ౬౦).

శాస్త్రిగారి పాఠము ‘ఈగి’ అని అరసున్నతో నున్నది. ‘ఈవి’ యను నర్థమున ‘ఈగి’ నిరనుస్వారము. కావున, ఆ యరసున్నను తొలగించ వలెను.

39. ‘నట్టిండ్లు’

“కూర్చించి నట్టిండ్లు కుందనమున” (5. 88)

రెండు ప్రతులలోను పాఠమిట్లేయున్నది. ఈ ప్రతులలోనే కాదు, శ. ర. లో ‘నట్టిల్లు’ అను పదము క్రిందను పాఠమిచ్చెడి.—

ఈ పద్యమున ‘నట్టిండ్లు’ అనియుండుట తప్పు. ‘నల్లిండ్లు’ అని యుండవలెను. (దీనినిగూర్చిన చర్చ నా ‘సాహిత్యసమీక్ష’ లో విపులముగా నున్నది. వలయువారు, అందు, శివ పుట చూచునది). ‘నల్లిల్లు’ సప్త సంతానములతో చేరినది. అందుకీ క్రింది శాసన పద్యము ప్రమాణము. ఈ పద్యము నాకిటీవల దొరకినది.—

“గుడియును శెలువును వనమును

నడరిన నల్లిండ్లుం గ్రితియు న(ల) పెన్నిధియు నుం

గొడుకు లను సప్తసంతతి

నొడంగూడంగ నిలిపి సరసం డొప్పెంగీత్తిఁని”

(శాస. మంజరి. 2వ భా. పు. 7)

ఈ పద్యము రాతిమీద చెక్కబడి యున్నది. కావున, ‘నట్టిండ్లు’ గాని, ‘నల్లిండ్లు’ కాదను వితండా వాది కీ యుదాహరణము వాకట్టు మంత్రము.

40. ‘నద్యతి’

“అగురు జంతులంబు నందు బెందడిచేసి” (5-101)

అని, పూ. పా.— శాస్త్రిగారు, 'బెందడి' నడుగున చూపి, పద్యములో "నడ్వలిచేస" యన్నారు. ఆ పాఠ మెక్కడిదో! 'నడ్వలి' నిఘంటువులలో లేదు.

సూ. ని., 'బెందడి' కి, "రొంపి, ఇటుకలు తాళ్లు. మొదలగునవి కలిపి, గోడకట్టుటకు మధ్యను వేయు పలుచని మన్ను, సున్నము మొ." అని, యర్థము చెప్పి, యీ పద్యమునే యుదాహరించినది.

కాబట్టి, పూర్వపాఠమును మార్పుట సరికాదు.

41. 'అసలుగలిపె'

"బెందలియందు జవ్వాది యసలుగలిపె" (5-115)

అని, రెండుప్రతులలోను పాఠము. 'అసలుగలిపె' అనుట సరికాదు. 'అసలు కొలుపు' క్రియ—

"మసిబొట్టు బోనాన నసలుకొల్పినకన్న

కొడుపుచే దాటించు నెడవ దడవ" (క్రిడా. 1-198)

కాబట్టి, "అసలుగలిపె" అను పాఠము తప్పు. 'జవ్వాది యసలు కొలిపె' అని యుండవచ్చును. అప్పుడు, జవ్వాది బుద్ధిపూరినను అని యర్థమగును.

42. "విశాలలక్ష్మి" - "నిద్రించుచో"

"పూవుం బోడి! విశాలలక్ష్మి గనుచు బుష్పంబు మూర్కొంచు పి
దావాద్యంబులు వించు నిష్టమధురాన్నం బర్థి నేవింపుచు
వేవేళంగుల నిల్పుచు నడచుచు నిద్రించుచో నీశ్వరా!

నీవేకర్తవు సుమ్మటన్నం బురుషు వేధింప వేదోషముల్" (5. 191)

ఇది శాస్త్రిగారి పాఠము. పూర్వపాఠమును ఇదేగాని, అందు "అటన్న పురుషు" అని యున్నది. అది అశ్లేయమండవచ్చును. (అటన్న— అనుట సరికాదు.

ప్రకృతపాఠమున, "పూవుంబోడి" యను సంబోధనమును, "విశాల లక్ష్మి"; "నిద్రించుచో" అను పదములును, పద్యార్థమును భంగఘటించుచున్నవి పాఠము నడపినచోగాని అదము నడపనను.

శాస్త్రిగారు 'విశాలలక్ష్మి'కి, 'విలాసలక్ష్మి' యను మరియొక పాఠమును సూచించియున్నారు. ఆ పాఠమునూ, "అటన్నపురుషుఁ" అన్న పూర్వపాఠమునూ తీసికొని, 'నిద్రించుచో' అన్నక్రియను 'నిద్రించుచుఁ' అని మార్చితిమేని అర్థము దారికివచ్చును.

అప్పుడు 'పూవుంబోడి' సంబోధనకాదు. 'పూవుంబోడి విలాసలక్ష్మి' యని (ప. త.) సమాసము. పూబోడి యొక్క విలాససంపదను కనుచుఁ— అవి యర్థము. స్త్రీతో ఆనందించుచూ— అని భావము.

స్త్రీతో సుఖస్థూ, పుష్పగంధాదు అనుభవీస్థూ. (ఈ రెండును అష్టభోగములలోనివి.) గీతావాద్యులతో వినోదిస్తూ, తింటూ, తిరుగుతూ, నిద్రిస్తూ (= తానేపనిచేసినను); ఈశ్వరా! దీనికంతకును కర్తవు నీవే సుమా!, అటన్నపురుషుఁ = అని భావించే పురుషుణ్ణి, ఏ దోషములును వేధింపవు— అని పద్యార్థము.

కాబట్టి, 'పూవుంబోడి!' యను సంబోధనమున్నూ, 'విశాలలక్ష్మి' 'అటన్నపురుషుఁ'; 'నిద్రించుచో' అనునవియును అపపాఠములు.

నిద్రించుచుఁ + ఈశ్వరా = నిద్రించుచున్నీశ్వరా— అని చిద్దినచో సంధి తప్పుగాదా? అని సందేహింప పనిలేదు. అట్టిసంధి నన్నయారు లొప్పినదే. శ్రీనాథుడును పలుమారు వాడినదే.—

"వినిపించె న్నశరీరభారతి" (8. 213)

"దక్షవాటికి న్ననుపమ రత్నపేటికి" (8. 10)

43. "ఎచ్చోట"

"ఎచ్చోటఁ దాఁ బాటె నిట్టిరూపముదాల్చి
యతి సాధ్యసంబుతో నధ్వరంబు

...

...

...

దక్షుఁ డెచ్చోటఁ బొట్టేలి తల ధరించెఁ
జిందు వందయ్యె నెచ్చోట నిందుఁ డనుచుఁ
జెప్పుదురు పిరభద్ర విజృంభణంబు

భీమ మండలి నుండు ప్రాఁ బెద్దమునులు." (8. 87)

ఇది పూ. పా.— శాస్త్రిగారి ప్రతిలోను, 'చిందువందు' అనుపదము క్రింద, వావిళ్ల- సూర్యరాయ నిఘంటువులలోను గూడా, పాఠమి

యున్నది. కాని, పద్యములో 'ఎచ్చోట' అని యుండుట తప్పు. 'ఇచ్చోట' అని యుండవలెను. ఎందువల్లననగా:—

అధ్వర మిట్టిరూపము దాల్చి యెచ్చోటఁ జాతె;
దముడు పొట్టెలిసల యెచ్చోట ధరించె;
ఇందు డెచ్చోట చిందు వందయ్యె:-

అనుట, ప్రశ్నించుట యగునుగాని, చెప్పటకాదు. వెనుక జరిగిన వృత్తములను చెప్పు వారు, ఆ యా విశేషములు జరిగినది, "ఇక్కడ - ఇక్కడ", అంటూ చెప్పుదురు గాని, ఎక్కడ? ఎక్కడ? అంటూ చెప్పుదురు అట్లు చెప్పుట అసంభవము. అందువల్ల 'ఎచ్చోట' అని యుండుట పొసగదు. 'ఇచ్చోట' అనియే యుండవలెను.

నా మాట కీ క్రింది శ్లోకము దృష్టాంతము —

"ప్రద్యోతస్య ప్రియదుహితరం వత్సరాజ్యోత్రజప్రే
హైమం తాలద్రుమవన మకూ దత్ర తస్యైవరాజ్ఞః
అత్రోద్భాంతః శిల నలగిరిః స్తంభముత్పాట్య దర్శా
ది త్యాంసుర్ దివ్యయతి జనో యత్ర బంధూ నభిజ్ఞః" (మేఘ. 1.34)

విశాలానగరమున నున్నవారు, క్రొత్త గా వచ్చిన తమ బంధువులకు, "ప్రద్యోతనుడు వానవదత్త చెత్తుకొని పోయిన దిక్కడ": "అతడు బంగారు తాటి తోపు నాటిన దిక్కడ"; "నలగిరి యను గజము మదమెక్కి కట్టు కంఠము నూడ బెరుకుకొని గంతులు పెట్టిన దిక్కడ" అని చెప్పుచుందురు - అని శ్లోకార్థము.

ఈ శ్లోకమును పోలినదే పై పద్యము. శ్లోకమున ప్రతి వాక్యమునను "అత్ర" యని ఉన్నట్లే, పద్యమునను ప్రతి వాక్యమునను 'ఇచ్చోట' అనియే యుండవలెను.

కాబట్టి 'ఎచ్చోట' అను పాఠము తప్పు. పద్యములోని 'ఎచ్చోట' ల నన్నిటిని 'ఇచ్చోట' గా మార్చ వలసినదే.

44. 'పూరగము'

"కమ్మని పగ్గారముతోడ బూరెగమితో" (2.67)

అని, పూ. పా. - శాస్త్రిగారు "బూరెగమితో" అను పాఠమును క్రింద చూపి, పద్యములో, -

“ పఞ్చారముతోడఁ బూరగముతో ”

అను క్రొత్త పాఠమును చేర్చినారు.

‘పూరగము’ ఈ ప్రాంతమున వాడుకలో లేని మాట. శ. ర. లో లేదు: సూ. ని. లోను లేదు. ఆ రెండు నిఘంటువులలోను, ప్రకృత పద్యము, ‘పఞ్చార’ మను పదము క్రింద “బూరెగమితో” అను పాఠముతోనే యున్నది.

మరి ‘శాస్త్రిగారు ‘బూరెగమి’ నధఃకరించుటకును ‘పూరగము’ నుద్ధరించుటకును కారణ మేమో ! ‘పూరగము’ అను పదముండిన నుండుగాక, శ్రీనాథుని రచనను మార్చ వచ్చునా ?

45. ‘తొలుమాయ’

‘తొలుమాయ యగు దక్షు నెలదోట నడుచక్కి

విహరణం బొనరించు వేడ్కకాఁడు’ (2.36)

అని, పూ. పా. - ‘తొలుమాయ’ అని, శా. పా. -

పూర్వ పాఠమే సరి. తొలుమాయ = దక్షుడు. ‘తొలుమాయ’ అను పాఠ మర్థ కూన్యము.

46. ‘దవ్వుచాలదు.’

‘ఇప్పుడు ఘటికాద్వయం బయ్యె నినుఁడుపొడిచి

దవ్వుచాల దిచ్చోటికి దక్షవాటి

కేవలము మంచి నడకైన నఁ గీనవెల్లి

రెండుజాములు నిట నూరకుండనేల !’ (2.46)

రెండు ప్రతులలోను పాఠ మిట్లే యున్నది. “దక్షవాటి యిచ్చోటికి దవ్వు చాలదు” అనుట సరికదా. ఆ గ్రామ మిక్కడికి ‘దూరము చాల’ దనుట గాని ‘చాలు’ ననుట గాని వ్యవహారమున లేదు. అసలు దవ్వుకు చాలుట యేమి ? చాలకపోవుట యేమి ?

‘దవ్వుచాల’ దన్న మాటకు సమీప మని భావమా ? సమీపమైతే, -

“మంచి వడిగల నడకకైనను - కొంచెము తక్కువగా - రెండుజాముల

ప్రయాణ” మన్న వాఖ్యాన మెందుకు ? ఆ వ్యాఖ్యానము, దక్షవాటి

యిక్కడికి చాల దూరమని తెల్పుటకే గాని, దగ్గర యని తెల్పుటకు కాదు.

కాబట్టి “నవ్వులచాల దిచ్చోటికి” అను పాఠమును ‘దవ్వులచాల నిచ్చోటికి’ అని మార్పుట సముచితము. ఇది పద్యమున్న తీరును బట్టి తోచిన సవరణ. మూలమును చూచినగాని నిర్ధారణ యేర్పడదు.

ఈ సవరణలో ఒక చిన్న చిక్కున్నది. “మంచి నడకైన గీసవెట్టె, రెండుజాములు ఇట నూరకుండనేల” అనవలసి వచ్చును. అప్పుడు విసంధి యగును. - శ్రీనాథుడు నిరంకుశుడుగాపున అట్లే యని యుండవచ్చునను కొన్నను తప్పుగాదు గాని, ఈ యాశ్చర్యమున కెడమీయని పాఠము వ్రాత ప్రతులలో పొరకునేమో విచారించుట మంచిది.

ఇట్టి విసంధి ప్రయోగ మొకటి తిక్కన రచనలో కలదుగాని, అది యెక్కువ చర్చను పెంచు పెద్ద విషయమైనందున, ఇక్కడ చూపక వదలితిని.

47. ‘కనుంగొన’

“శ్రీమద్భక్తవత్సరీకలింగము మదిం జింతించు గాశిమహా
గ్రామం బిప్పుడు నా కనుంగవకు సాక్షాత్కారముం
గైకొనుట” (2.90)

అని, పూ. పా. - శాస్త్రుగారు ‘గవకు’ అని పాఠమును క్రింద చూపి, పద్యమున, నా కనుం - ‘గొనకు’ అన్నారు.

‘నాకనుంగవకు’ అనుటలో తప్పేమో ! ‘నాకనుంగొనకు’ అనుటలో సారస్వమేమో ! నాకు బోధ పడలేదు. లోకములో “నా కండ్లకు కనబడు” ననుట కలదుగాని, ‘నా కంటి కొనకు కనబడు’ ననుట లేదు.

కాబట్టి, పూర్వ పాఠమే యుండదగినది,

48. ‘విడి నీరు’

“వఱేట విరినీట నిరుగారునుం బండు” (2.54)

అని, పూ. పా. - ‘విడి నీట’ అని, శా. పా. -

‘విరినీట’ - తప్పు. ‘విడినీట’ అను పాఠమే ఒప్పు. విడి నీరు = పంట కాలువ నీరు. (శ. ర. లో లేదు.)

“నగుడు పేర్పిందు లను విడినీరఁ బ్రయుడు

గరజవలములఁ జై పూత గలయ గలచి

కామబీజంబు లలుక వేగమున మొలచు

మొలక లన మేన నిండ ముత్పులక తెనఁగె”

(నన్నె. కు. 8.172)

శాస్త్రిగారు ‘విడి నీరు’ అను ప్రాతపలుకు బడిని గుర్తించి, పూర్వపు తప్పు పాఠమును చక్కబరుచుట ప్రశంసించదగిన పెద్ద విషయము.

49. ‘సచ్చారుపు’

“సంశారములతోడి శాకపాకముతోడఁ

బక్ష్మమైన పెసర పప్పుతోడ” (1.61)

అని, పూ. పా. — శాస్త్రిగారు ‘సంశారముల’ అను పాఠమును క్రింద చూపి, మూలమున, —

“సచ్చారుపులతోడ శాకపాకములతో”

అను పాఠమును చేర్చినారు. ‘సచ్చారుపు’ అను పాఠమెక్కడిదో, అసలాపదము తెనుగో! సంస్కృతమో! నాకు తెలియలేదు. అది యెక్కడి దై నను, ఏదయినను సాధు పాఠ మది కాదు. పూర్వ పాఠమున్నూ అసాధువే.

“శాకపాకములతో సంశారములతోడఁ

బరిపక్వమగు పెసరపప్పుతోడ”

అని సరియైన పాఠము స్థ

50. ‘అరేడు’

“నృప కుంజరు చేత నరేంద్ర సారణి” (1. 50)

అని, పూ. పా. — “నరేడు సారణి” అని, శా. పా. — “నరేంద్ర” పాఠము తప్పు. ‘అరేడు’ పాఠమే బిష్టు. కాని, శాస్త్రిగారు, ‘అరేడు’ అని అరసున్నతో ముద్రించినారు. — “అరేటి యన్న యా మాత్యమణి” (4. 1) అన్నచోట గూడా ‘రేటి’ అని, అరసున్న పెట్టియే యున్నారు.

‘అరేడు’, ‘కరేడు’ అన్నట్లు గ్రామ నామము. ఆ పదములతోని ‘రేడు’, బంగారులోని ‘గారు’ వంటిది. ‘ఘేడు’లో ఉన్నదిగదా యని, అరేడు. లోను అరసున్న లుంచుట సరి కాదు.

ఈ 49 మొదలు 52 వరకును గల పాఠములను గూర్చిన చర్చ, శ్రీ నిడదవోలు వేంకటరావు పంతులుగారి “భాషా పరిశోధన” వ్యాసములో నున్నది. వివరము లందు తెలియనగును.

51. బలిమి వాటించి

“యవన కర్ణాట కటక భూధవుల తోడ
బలిమి వాటించి యేలించె దెలుగు భూమి” (1. 63):

అని, పూ. పా.— “బలిమి వాటించి” అని, శా. పా.— రెండును తప్పే. “చెలిమి వాటించి” అని సరియైన పాఠము.

52. ‘జాదుర జాదుర’

“జాదుర జాదురంబు మృదు చర్చర గీతులు...దక్షవాటికా
వేదుల మీదట” (5. 103)

అని, పూ. పా.—

“జాదుర జాదురం చు మృదు చర్చర... వేదుల మీదట”

అని, శా. పా.—

ఈ రెండును అవ పాఠములే. “జాదుర జాదురం చు...చర్చర గీతులు...దక్షవాటిలో, వీదుల వీదుల” అని సరియైన పాఠము,

ఈ తరగతికి చేరిన దోషము లింకను చాల గలవు. ఇవి యిట్లుండగా, క్రొత్త పల్లి వారి వ్రతిలోను, చిలుకూరి వారి వ్రతిలోను గూడా, గణ యతి ప్రాసములు చెడిన పాఠములును ఉన్నవి. వాటిని గూడా చూపించుచున్నాను.

53. ‘దాన విశ్రాణనములు’

“శ్రాద్ధ పిండోద కాది విశ్రాణనముల” (3. 117)

అని, పూ. పా.—

“శ్రాద్ధ పిండోదకాది దాన విశ్రాణనముల”

అని, శా. పా.— ఇందు ‘దాన’ పద మధికము. అందువలన గణంగము.

54. ‘కపర్ది జటా’

“త్రపునీ కుసుమా భరణా!

కపర్ది జటా జూట కోటి ఘటిత శశాంకా! (6. 47)

రెండు ప్రతులలోను ఇదే పాఠము. రెండవ పాఠమున మాత్రా ధిక్యము. తన్మాలమున గణ భంగము. కవి పాఠ మిదే యగునా?

సూ. ని. లో 'త్రపుషి' యను రూప మున్నది. 'తపుసి' లేదు. 'త్రపుస' యున్నది. 'త్రపుసా' శబ్దమును శ్రీనాథుడు,-

"త్రపుస పుష్పలతా మతల్లి పటోలికా" (2. 56)

అని, అకారాంతముగా ప్రయోగించినాడు. భీమ ఖండమున ఇట్టి విశేషములు చాల గలవు. ఇది విషయాంతరము.

55. 'హాహుక' - 'వాటికిన్'

"ఏదెసఁ జూచిన న్నవ మహేశ్వర మూర్తులు శ్రీ నిమింభ కుం భోదర తండు భృంగిరిటి హూహుక హాహులు దక్ష వాటికిన్"

ఇది, పూ. పా.- (1. 104)

'కుం, భోదర తండు భృంగిరిటి హాహుక హూహులు దక్ష వాటికిన్'

అని, శా. పా.- ఈ పాఠమున యతి భంగము.

"దక్షవాటికిన్" అనుటయును తప్పే.- 'దక్షవాటికిన్' అనుటయే ఒప్పు.

దక్షవాటికిన్ = దక్షవాటిక యందు, ఏదెసఁ జూచినన్ = ఎక్కడ చూచినను, నవమహేశ్వర మూర్తులు - ఇత్యాదిగా సమన్వయము.

56. 'పుష్పచాప' - 'పుష్పబాణ'

"సంగవంబున గంధసార కుంకుమ చంద్ర జంబాలమనఁ బుష్పచాప మథను" (4. 103)

అని, పూ. పా.-

"జంబాలమునఁ బుష్పబాణ హరుని"

అని, శా. పా.- ఈ పాఠమున యతి భంగము.

వారు "పుష్పచాప మథను" అను పాఠమును నిరసించి, క్రిందికి నెట్టి, "పుష్పబాణ హరుని" అను పాఠమును గౌరవించి, పైకికించి నారు. అందువలన లక్షణము చెడుట తప్ప ఒరిగిన దేమీలేదు.

57. 'యవనాక్యుడు'

"ఒక వేళ ధరియించు యువనాక్యుఁ డిచ్చిన" (1.117)

అని, పూ. పా. - "యవనాశ్వుఁ డిచ్చిన" అని, శా. పా. -

శాస్త్రిగారి పాఠమున యతి భంగము.

58. 'నిట్రుపాసెము'

"శిష్యులును నేను నిట్రుపాసెంబు వడితిమి" (2. 100)

అని, పూ. పా. - వేదం - పం డి తు లు ను, 'అముక్త' పీఠిక (పు. 186)లో, ఈ పాఠమునే ఉదాహరించి యున్నారు.

కాని, 'నట్రుపాసెము' అను రూపము తప్పు. 'నిట్రుపాసము' అని సరియైన రూపము. అందు కీ క్రింది యతిస్థాన ప్రయోగము ప్రమాణము.

"సతతంబు నిట్రుపాసములతో నత్తుగ్ర

తపము గావించుచుఁ దానమాడ" (వరాహ. 7. 73)

కాబట్టి 'నిట్రుపాసెము'ను, 'నిట్రుపాసము'గా సవరింపక తప్పుదు. ఈ సవరణతో, పద్యపాదము, -

"శిష్యులును నేను నిట్రుపాసంబు"

అను రూపమును పొందుటయు, యతి చెడుటయు తటస్థించును. అందువలన పూర్వ ముద్రణ పాఠమే తప్పని స్పష్టముగా నేర్పబడుచున్నది. ఈ విషయమును గమనింపక 'చిలుకూరి' వారు, తమ ప్రతిలో, -

"శిష్యులును నేను నిట్రుపాసంబు వడితిమి"

అనియే ముద్రించినారు. ఈ పాఠమున ఛందో దోషమున్నూ, గూర్వ పాఠమున అవశబ్ద దోషమున్ను ఉన్నవి. ఈ పాఠము బాగుపడ పఠంబే, 'శిష్యులు' అను పదమునకు మారుగా 'ఛాత్రు'లను పదమును చేర్చలేను. అప్పుడు,

'ఛాత్రులును నేను నిట్రుపాసంబు వడితిమి'

అని, శ్రీనాథుని రచన సలక్షణ మగును.

59. 'పరమ' - 'చరమ'

"పరమ సంధ్యాగమంబునఁ బటహశంఖ

ఝల్లరీ మడ్డు డమరు ఝర్వగుల మ్రోఁత" (4. 103)

అని, పూ. పా. - ఇందలి 'పరమ సంధ్య'కు, సాయం సంధ్య - అని ధ్వను కావలె, అగునా? అని సందేహము లినియము.

“చరమ = Last” అని యున్నది. దానిని బట్టి, చరమ సంధ్య = చరమ సంధ్య - యని చెప్పికోవచ్చును. లేనిచో అర్థము సరిపడదు.

ఇంత అవస్థ యొందుకని కాబోలు, శాస్త్రిగారు ‘చరమ’ను- ‘చరమ’గా మార్చి,-

“చరమ సంధ్యాగమంబున బటహళంఖ”

అని, ముద్రించినారు. కాని యతి చెడిన సంగతి హరి మతికి రాలేదు. ‘చరమ’ ను, ‘చరమ’గా సవరించినట్లే, ‘పటహళంఖ’ అను పాఠమును ‘శంఖపటహ’ అని సవరించి యున్నచో-

‘చరమ సంధ్యాగమంబున శంఖపటహ’

అని, పాఠము నిరాక్షేపముగా కుదిరి యుండెడిది. మొత్తము మీద ఈ పాఠమింకను విచారించ వలసినదిగానే యున్నది. చరమ శబ్దమునకు ‘చరమము’ అనునర్థమున్నచో- పూర్వపాఠమే యుండవచ్చును, ఇది పండితులు తేల్చవలసిన విషయము.

60. ‘బంగారమున’

‘మలిపించె బంగారముల దేవగృహములు’ (5. 88)

అని పూ. పా.

‘బంగారమున’ అని శా. పా. పూర్వపాఠమున ప్రాసయతి. శాస్త్రిగారి పాఠమున యతి యెగిరి పోయినది. ‘బంగారముల’ అని బహువచనముగా చెప్పుట తప్పని లట్లు మార్చిలేమో! తప్పయినను, మార్చి చందోభంగము చేయగూడదు గదా! అసలు ‘బంగారములు’ అనుటలో తప్పు లేదు. (వివరములకు నా ‘సాహిత్య సమీక్ష’-పు. 4. చూచునది)

ఈ చందో దోషములతో పాటు, పరిష్కరణముతో, వ్యాకరణ దోషములును సందుకొన్నవి. అవియును కొన్ని చూపించెదను.

61. ‘జ్ఞాజ’

‘భీమనాథుండు, ఘనపాలి కల్పక జ్ఞాజ మయ్యె’ (8. 216)

అని, పూ. పా.—

శాస్త్రిగారు, ‘మనపాలి కల్ప వృక్షంబు సువ్యె’ అను పాఠ మొకటి అడుగున చూపించి, గ్రంథములో,—

‘మన పాలి కల్పక శ్రావణ సువ్యే’

అను పాఠమును చేర్చినారు. వారడుగున జూపిన పాఠములో యతి చెడియున్నది. వారు పద్యమున జేర్చిన పాఠములో యతి కుదిరినదిగాని, ‘శ్రావణ’ యను అపశబ్దమున్నది.

శ్రావణ-వృక్ష శబ్దములు, అకారాంత పుంలింగములు గాని, అకారాంత స్త్రీలింగములు కావు. అవి తత్సమము లైనప్పుడు, శ్రావణము; వృక్షము-అగును గాని, ‘శ్రావణ’; ‘వృక్ష’ కావు. (చూ. బాల. తత్సమ. 89) ‘రాముడు మాపాలి కల్ప వృక్ష’ యనుట తప్పు. ‘భీమనాథుడు మన పాలి కల్ప కశ్రావణ’ యనుటయునట్టిదే.

‘సువ్యే’ అను అంత్యప్రాస నియమము కొరకు ‘శ్రావణము’ ను, ‘శ్రావణ’గా మార్చి, మహాకవి రచనను అపశబ్ద భాజనము చేయుట అపచారము. అంత్య ప్రాసాదులు కవి వివహాసములు. అందొకటి తప్పినంత మాత్రమున రచన దుష్టము కాదు. అపశబ్దముచేత రచన దుష్టమగును.

కాబట్టి, ‘శ్రావణ సువ్యే’ అను పాఠము పరిత్యాజ్యము, ‘మనపాలి కల్పక శ్రావణమయ్యె’ అను పూర్వపాఠమే పరిగ్రాహ్యము. ‘సువ్యే’ అను అంత్యప్రాసమును నిల్పగల పాఠమున్న దేమో చూడవలె.

62. ‘వాయురాకాశములు’

‘పృథి వ్యాపస్తేజో వాయురాకాశంబులు’ (5. 183)

అని, రెండు ప్రతులలోను పాఠము.—

సమాసమున, ‘వాయు + ఆకాశము = వాయ్వాకాశములు’ అగును; ‘వాయురాకాశములు’-అనుట తప్పు.

63. ‘సప్తగోదావరి’

‘సప్తగోదావర జలతరంగారోహ, కేలీ’ (1. 98)

అని, పూ. పా.— ‘సప్తగోదావరి జల...’ అని, కా. పా.—

‘సప్తగోదావరి’ యనుట తప్పు. ‘సప్తగోదావరము.’ అనవలెను. సప్తానాం గోదావరీణాం సమాహారంః సప్తగోదావరమ్. అవ్యయ భావము. శ్రీనాథుడు ‘సప్తగోదావరి, శబ్దము’ నెక్కడను వాడలేదు. సప్తగోదావర శబ్దమునే సర్వత్ర వాడినాడు.

‘సప్తగోదావరోత్సంగ జయ మహేశ’ (3. 191)

‘విమల మతి సప్తగోదావరమునఁ గ్రుంకి’ (4. 20)

‘తరమె వర్ణింప సప్తగోదావరంబు’ (4. 41)

64. ‘తెప్పఁగాఁగ’

‘లింగముల తెప్పఁగాఁగఁ గల్పించి భక్తి’ (5. 149)

అని, పూ. పా.- “తెప్పఁగాఁగ” అని, శా. పా. వారు, 2.73. లోను,

‘కడు తెప్పఁగఁగూరిమి’ అనియే ముద్రించినారు.

‘తెప్ప’ కళ. కావున ‘తెప్పఁగాఁగ’ అని సవరించుట సరిగాదు.

65. ‘వేగై కొమ్ము’

‘ఇచ్చెదన్ వరము వేకై కొమ్ము’ (6. 67)

అని, పూ. పా.- ‘వేగై కొమ్ము’ అని, శా. పా.-

‘వే’, కళ. ద్రుతప్రకృతికము కాదు.-

‘వే చని యిచటికిఁ గొనిరమ్మా చూతము’ (విరాట. 2. 89)

కావున పూర్వపాఠమే సరియైనది.

66. ‘పదునాల్గురు’

‘మనువులు పదునాల్గురును యరాజ్ఞాయక్తి’ (3. 205)

అని, పూ. పా.- అట్లే శాస్త్రీగారును ‘పదునాల్గురును’ అనియే ముద్రించినారు.

మహాన్మహా తృర్థక బహువచనమున, ‘నలుగురు’; ‘పదునలుగురు, అనవలెగాని, నాలుగురు; పదునాలుగురు, అనరాదు. శ్రీనాథుడట్లని యుండదు. ఆయన రచన ‘మనువులు పదునాల్గురును’ అనియే యుండును.

67. ‘కడుతురు’

పూర్వప్రతిలో,- అఖలభవాంభోధిఁ గడుతు రంబుజవదనా’ (5.172) అని యున్నది. అట్లే శాస్త్రీగారును ‘కడుతు’ రనియే ముద్రించినారు.

ధాతువు 'కడఁడు' గాని, 'కడుచు' గాదు. కనుక 'కడఁడు రంబుజ వదనా' అని యుండవలెను.

68. 'శనగలు'

'మినుములు సెనగలును బండు' (5. 68)

అని, పూ. పా.—'శనగలును' అని, శా. పా.—

అచ్చతెనుగున శవర్ణములేదు. కనుక 'శనగ' లనుట తప్పు. 'సనగ' లనవలెను. 'సనగ' చదక శబ్దభవము. 'సెనగ' లనవచ్చు. 'సనగ' కు 'సెనగ' రూపాంతరము.

'సనగ' వాడుకలో లేదుగాని, గ్రంథములలో మన్నది. ఒక్క ఉదాహరణము —

ద్విపద.—'సనగసొంపు జాతింగె నమసె బొబ్బరలు' (విష్ణుమాయా. పూ. 3. ఆ.) శ, ర.— పూర్వపాఠమొప్పనియు, శాస్త్రీగారి పాఠము తప్పనియు, ఇక్కడ ఫలితాంశము.

69. 'బచ్చన'

'లచ్చి చనుదోయి కుఱుమ బచ్చనయుగ' (4. 127)

అని, రెండు ప్రతులలోను—పా.—'బచ్చన' యనుట తప్పు. తెనుగున తాలవ్యచకారము ఇ, ఈ, ఎ, ఏలను గూడియే యుండును. కావున 'బచ్చెన' అని యుండవలెను.

'బచ్చెనయుగ' అనియేపాఠము. (నూ. శ. ర. లో 'బచ్చెన')

70. మచ్చకంటి

'ఒక్కయింటి మచ్చకంటి' (2.110)

'అమ్మచ్చకంటి' (2.125)

అని, పూ. పా.— పై రెండు తావులలోను, శాస్త్రీగారును, 'మచ్చకంటి' అనియే అన్నారు.

'మచ్చకంటి'—యనగా, కంటిలో మచ్చగలస్త్రి—యని యర్థమగును. మచ్చెకంటి—యనవలెను. (మచ్చెము=కన్ను) చేపలవంటి కన్నులుగలిది. యని యర్థము. (నూ. శ. ర.)

'బచ్చన'లోని తప్పెట్టిదో, 'మచ్చకంటి'లోని తప్పును అట్టిచే.

ముగింపు

ఇప్పటికే వ్యాసము చాల దీప్తమైనది. కావున, ఒక్కమాట మనవి చేసి యీ వ్యాసము నింతటితో ముగించెదను.

భీమఖండము - అచ్చుప్రతులు రెండును - అవపాఠములతో నిండి యున్నవి, అరవై యేండ్లక్రిందటి పద్మనాభ శాస్త్రిగారి పరిష్కరణము 'వలెనే, ఈనాటి పాపయ్య శాస్త్రిగారి పరిష్కరణమును అందదుకులుగనే యున్నది. దానికి కారణము పరిశీలన లోపమేగాని, పాండిత్యలోపము కాదు.

వారివీరి సవరణల వలన మారుచూపు పడియున్న యీ భీమఖండకృతిని ప్రతిపదమును పరిశీలించి సరిపరచవలెనంటే, అధమపాదము ఆరునెలలైనను తీవ్రపరిశ్రమ చేయవలె. కొంత ధనమును గూడా వెచ్చించవలె. అట్టి పరిశ్రమకు పూనుకొన్న పండితునకు కూలిపాటు గిట్టదు. పరిష్కర్త కష్టమును గమనించి, ప్రతిఫలము ముట్టజెప్పి ప్రకటన కర్తలు లేరు. అందువల్లనే యీ నాటి పరిష్కరణము టీ స్థితిలో నున్నవి.

గ్రంథ ప్రకాశకులు శ్రీ అద్దేపల్లి నా గేశ్వర రావుగారు, తమ 'విజ్ఞప్తి'లో, - 'మన ప్రాచీనాంధ్ర గ్రంథములలో ప్రధానములైనవికొన్ని, పాఠభేదములు సరిచూపించి ప్రకటించవలెనని మాకు మిక్కిలి యభిలాష యున్నది' అని తెల్పియున్నారు. అట్టి పరిశ్రమకల్పము గ్రంథప్రకాశకుల కుదయించుట ఆంధ్రభారతి యదృష్టము. తమకట్టి యభిలాష యున్నది గావున శ్రీ రావుగారు, భీమఖండము మూలమును, వ్రాతప్రతులను తల స్పర్శముగా పరిశీలించియున్న శ్రీ శాస్త్రిగారికి తగిన ప్రోత్సాహమొసగి, మరల వారిచేతనే ఆ గ్రంథమును పరిష్కరింపించి, తాము ప్రకటించి, శ్రీనాథమహాకవి యాశీస్సులకును, ప్రాచీన కావ్యప్రియుల యభినందనములకును పాత్రులు కావలెనని నేను కోరు చున్నాను.

మరియొక ముఖ్య విషయము: వారి యీ ప్రతిలో విషయ సూచిక లేదు. అది లేకపోవుట పెద్దలోపము. ఈ సారి ముద్రణమున ఆ లోపమును తొలగించుట అవశ్యకర్తవ్యము.

ప దు నా ల్లు

— శ్రీ బోయి భీమన్న.

(దేశానికి పాఠితంత్ర్యం తొలగింది పదునాల్గవ తేదీతో. పూర్వం లోకానికి నరకాసురుని ఉపద్రవం తొలగిందికూడ పదునాల్గవ తిదినాడు, అంటే చతుర్దశి నాడు. అప్పుడు ఆ మరునాడు దీపావళి. ఇప్పుడు ఈ మరు నాడు, అంటే రేపు 15వ తేదీన, పాఠితంత్ర్య దినోత్సవ దీపావళి. ఇదీ పదునాల్గు ప్రాధాన్యత.)

పదునాల్గవ రిదియే - నర

క దైత్యు చెరబాపె; శ్వేత ఘాతుక మణచెన్

పదునాల్గవ తేదీయే;

ముదితా : పదునాలుగెంత పుణ్యాత్మకమో :

ఆ యుగమందు ఒక్కని అ

హంకృతిపై అది గెల్చు చాత్రికిన్,

ఈ యుగమందు సప్తహరు

దే భటుడై ప్రహరా యొసంగు ఆం

గ్లేయ జిహత్సపైని ఇది

గెల్చు, మహాత్ముడు కృష్ణుడందుమా ?

ఆయన దీప; మీయన స

హస్ర సహస్ర కరాధితార్చుడే.

నాడు ఆగదుపద్రవ కరాంధతమ మడగ

దీపములు మేలుకొనియె ప్రతీ గృహమున,

నేడు మానవ దాస్యోగ నిరయ మడగ

ఆత్మములె మేలుకొనె నంతరాత్సలందు

విమలాబ్జమ్ములు మాకి, భంగములతో
 పెచ్చిల్లుచున్ పర్వత
 తు మహోత్సమ్ముల నడ్డి, వీటి పొలముల్
 దున్నించి, సాదమనీ
 రమణుల్ దీపములుంచ, భారతము నా
 రాధింపగా వచ్చె, కాం
 చు మవే నవ్య ప్రజానికల్, హిమగిరిం
 ద్రుండిచ్చు శ్రీ మారికల్ :

పదునాల్గు భువనముల నీ
 పదునాల్గుకు సాచిలేడు, భరతావనికిన్
 పదునిడిన చరిత దీనిది
 పద ముందుకు, ప్రగతి పనుల పాల్గొంద మిరన్ :

(అకాశవాణి వదిలి మేళనం, 14-9-80)

BY APPOINTMENT TO
 HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR OF ANDHRA

జి. పుల్లారెడ్డి

ఫోన్: 5506

పాఠాభిను: కర్నూలు

త్రాంబి: ఫ్రేషన్ రోడ్, ఆలిడ్ సర్కిల్ - ప్రాదరాబాదు

విందులు, టీ పార్టీలకు

రకరకాల మిఠాయిలు, తినుబండారాలు సప్లయి చేయగలము.

★ మీ ఆర్డర్లు పోస్టుద్వారా పంపగలము. ★

లలిత

—శ్రీ డి. రామలింగం

(గత సంచిక తరువాయి)

లలిత : బావా, నువ్వు అమ్మ అత్తయ్య పోలికే. ఆమె కంఠం కూడా నీ అంశ మధురంగా ఉండేదా బావా?

బావా : ఎన్నో రెట్లు మధురంగా ఉండేది లలితా. ఈ పెట్టెను మా అమ్మ నా కిచ్చి పోయింది. దీన్ని అమ్మి ఆమె పవిత్రాత్మకు బాధ కలిగించడం నా కష్టం లేదు. ఇది పవిత్రమైన నికేతం. నీకు అప్పగిస్తున్నాను దీనిని.

లలిత : ఆ-లాగే బావా. నా ప్రాణంతో సమానంగా చూచుకుంటాను. మరి ఈ సొమ్ము శీసుకుంటావా.

బావా : అలాగే లలితా. మేము దివాలా గీసినా నువ్వయినా అప్యాయంగా చూస్తున్నావు.

లలిత : అలా అనకు బావా. ఎవరికో ఒకరికి దేవుడు విశ్వరూపం ఇచ్చాడు. అది మన్నించి... చెప్పు బావా, నేనంటే నీ కష్టమేనా.

బావా : నీకంటే ఇష్టమైనవాళ్లు నాకీ ప్రపంచంలో ఎవరున్నారు లలితా.

లిత : నన్ను ప్రేమిస్తున్నావా బావా.

బావా : ప్రేమా! లలితా, నువ్వు నన్ను...

లిత : అవును బావా, నన్ను ప్రేమిస్తున్నానని చెప్పు.

బావా : ఎలా చెప్పాలో నాకు మాటలు రావడంలేదు లలితా.

లిత : ఆ మాత్రం చాలు బావా. ఇక నువ్వు తిరిగి వచ్చిందాకా నీకోసం నిరీక్షిస్తూ ఉంటాను. చేతిలో చేయి వెయ్యి బావా. నన్ను వెళ్లాడతానని.

రాజా : తప్పకుండా లలితా.

లలిత : అబ్బ, నా హృదయం ఎంత తేలిగ్గా ఉందో నీకెలా చెప్పను బావా. జీవితంలో ఈనాడు నేను ఆనందం అనుభవిస్తున్నాను. నిశిరాత్రి కూడా ఒక్కొక్కళ్లకు ఆనందమిస్తుంది. తెల్లవార వస్తూంది బావా. ఉదయమే కదూ నువ్వు వెళ్లేది.

రాజా : అవును లలితా, మన ఎడబాటువేళ సమీపిస్తోంది. ఇదిగో ఈ ఉంగరం నీ దగ్గర ఉంచు లలితా. ఇవి మా అమ్మ రవ్వల దుద్దులు.

లలిత : అలాగే బావా, పిటిని కూడా నిశ్చేపంగా చూచుకుంటాను. ఇక మనం వెడదాం బావా. తెల్లవారుతూంది.

రాజా : అలాగే.

*

*

*

రంగ : అయ్యా! లింగరాజుగారూ, నన్ను పిలిచారట.

లింగ : ఆఁ, ఆఁ, మీకోసమే చూస్తున్నా. మీతో సంప్రదించాలండీ.

రంగ : అంతకంటేనా, సంగతేమిటో చెప్పండి.

లింగ : చూడండి, మా బావమరది సంగతి మీ కిప్పటికీ తెలిసే ఉంటుంది. మా మేనల్లుడు ఇవాళే బొంబాయి వెళ్లి పోయాడు, మీరు శ్రమ అనుకోకుండా ప్రాచీరాబాదు వెళ్లి అప్పలు ఎన్నో, ఆస్తులెన్నో విచారించి వ్యవహారం చక్క బెట్టుకు రావాలి.

రంగ : ఈ మాట నేనే మీతో చెబుదా మనుకుంటున్నాను, ఎంత యినా మీ తోబుట్టువు భర్త. ఆయనకు అవకాశ వచ్చిందంటే మీకూ అంటుతుందది.

లింగ : అదే అంటున్నారంతా.

రంగ : కనక దివాలా కాదూ అని అనిపించాలి.

లింగ : అదెట్లా ?

రంగ : నే చెబుతాగా. ఆయనగారికి లిమిటెడ్ కంపెనీ లేవో కొన్ని ఉన్నట్టున్నాయి. వాటి లిక్విడేషన్ పెడితే కొన్ని తఫీసీలు బైటపడొచ్చు. ఆ తర్వాత వక్సీళ్లను పెట్టి వ్యవహారం నడుపుదాం.

- లింగ : చూడండి, ఈ వ్యవహారంలో మనకెమైనా గిట్టుబాటు ఉంటుందంటారా.
- రంగ : ప్రయత్నం దానికోసమేనండీ. అదంతా నా నెత్తిమీద పెట్టండి.
- లింగ : అలాగే.
- రంగ : ఆ చెప్పడం మరిచాను, శారీలకు అకస్మాత్తుగా రేటు పెరిగిందని ప్రతికల భోగట్టా. డబ్బు చేసుకోవాలనుకుంటే...
- లింగ : చెప్పరేం, ఇంట్లో ఊరికే మూలుగుతూ ఉంటే.
- రంగ : క్యాషు దండిగా ఉంటే చక్కెర ఫ్యాక్టరీ వాటాలు కొనడం ఇప్పటికీ లాభకరం.
- లింగ : ఐతే కాస్త కూర్చోండి. వెరసి మొత్తం ఎన్ని ఉన్నాయో చూస్తా.
- రంగ : అలాగే.

(క్షణం విరామం)

- లింగ : అమ్మాయ్, లలితా.
- లలిత : ఏమిటి నాన్నా.
- లింగ : నీ దగ్గర శారీలన్నీ నాకివ్వాలమ్మా.
- లలిత : నాదగ్గరెన్నీ ఉన్నాయి నాన్నా.
- లింగ : చిల్లర శ్రీ మహాలక్ష్మి కదమ్మా. చూడూ, మంచి జేరము ఒకటొచ్చింది. నా తల్లివి కదూ. మళ్ళీ నీవి నీకిస్తాలే. ఇలాతే అమ్మా.
- ధన : దాని శారీలు మీకెందుకండీ.
- లింగ : ఉండవే వెర్రిమొహమా. త్వరగా రా అమ్మా.
- లలిత : నా దగ్గరిప్పుడు శారీలు లేవు నాన్నా.
- లింగ : లేవూ, ఏమైపోయాయి !
- లలిత : అన్నీ అయిపోయాయి.
- లింగ : ఏమయ్యాయీ అంటా.
- ధన : ఏమండీ, అడవిల్లనలా పత్తిడి చెయ్యకండీ.
- లింగ : దొత్తేరీ, నువ్వలా ఉండు. అడమూకంతా జేరి నా ఇల్లు గుల్లజేస్తున్నారు.

లక్ష్మి : బాబయ్యా, అమ్మగారి కనలు వంటో బాగోలేదు. అలా కోప్పడకండి.

లింగ : లక్ష్మి, నువ్వు నోరుమూసుకుని అవతలికెళ్లు. ఇక చెప్పమూయి, శారీ లేమయ్యాయి !

లలిత : నాకిచ్చినవి నా ఇష్టప్రకారం చేసుకోడానికి వీలేదా నాన్నా.

లింగ : ఇలా అయితే నీ కిక్ చిల్లిగవ్వ ఇవ్వను. సొమ్మెక్కడున్నా ఒకటేనని ఇచ్చానుగాని పోగొట్టడానికా.

లలిత : నేనేమీ పోగొట్టలేదు. ఎవరికి చెందాలో వాళ్లకే చెందింది.

లింగ : ఎవ్వరికీ అంట ?

లలిత : అది నా రహస్యం. నే చెప్పను.

లింగ : ఇంటి యజమానికి తెలియనట్లైతేదా ?

లలిత : అది నా సొంత విషయం నాన్నా.

లింగ : ఏమిటీ ?

లలిత : నాకిచ్చిన వాటిని నా ఇష్టప్రకారం ఖర్చుపెట్టే స్వతంత్రం లేదా ?

లింగ : అఁ !

ధన : అవును, దానిసొమ్మది. నీళ్లలో పా రేసు కుం టుం ది. మీకెందుకు ?

లింగ : ఓసి వెర్రికుట్టా. నిన్నెవ్వరూ అడగలేదు స్వతంత్ర్యం. నిన్న గాక మొన్న పుట్టి దానివి. నీ ఇష్టమెచ్చినట్టు అడిదా మనుకున్నావ్.

లలిత : నేను చిన్న పిల్లనేం కాను. యుక్త వయస్సు వచ్చిందాన్ని.

లింగ : ఇంకేం, ఆ సూటు వెధవాయికే ఇచ్చి ఉంటావు. వెధవ, ఆ తండ్రికి కొడుకు కదూ. ఏదోదాటిన తరువాత తెప్పతగలేనే రకం. వాడు నీ మొహం చూస్తాడా. వెధవాయి, ఆ ఆపాధ భూతివొచ్చి గప్పటినుంచీ ఈ కొంపంతా కంఠాళీ అయి పోయింది

ధన : ఏమిటండీ ఆ మాటలు.

లింగ : నువ్వు నోరుమూసుకు వడుండు. ఎంత పని జరిగింది. ఎన్నడై వా. లింగరాజు వంశంలో బంగారమిలా మాయ

మొందా. వెళ్లు. నువ్వు నా కూతురివి కావు. లక్ష్మీ, లక్ష్మీ.

లక్ష్మీ : ఏం జాబయ్యా.

లింగ : దీన్ని మేడగదిలో పసి తాళంపెట్టి రోజుకో పూట ఇంత అన్నం పడెయ్యి.

ధన : ఏయ్ లక్ష్మీ.

లింగ : ఏదీ దీని పెట్టె - ఆ! ఎక్కడిదీ బంగారపు పెట్టె. ఆ వెధ వాయిదేనా. సరవాలేదు. పోయిన సొమ్ముకు కొంత వచ్చింది.

లలిత : నాన్నా. దాన్ని ముట్టుకున్నావంటే ఇక్కడే ప్రాణం విడుస్తా. అని మీది కాదు. పవిత్రమైన నిక్షేపం. దాన్ని అంటుకోవోకు.

లింగ : నీ బెదిరింపులకు జంతుతానను కున్నావా.

ధన : ఏమండీ మిమ్మల్నే.

లక్ష్మీ : అయ్యో. అయ్యో అమ్మగారు పడిపోయారు.

లింగ : ఆ! ఆ!... (పిహావ సూచక వయొలిన్ వాద్యం)

లలిత : అమ్మా, అమ్మా, నన్నొదిలిపెట్టి వెళ్లావా. నాకు దిక్కవ రమ్మా. ఇటు చూడమ్మా. (ఏడుస్తుంది)

లింగ : ధనం, ఇటు చూడు ధనం. నాకేసి చూడు. ఇక నీ కూతుర్ని ఏమీ అనను. శారీలు అడగను. నువ్వీ ఇంట్లో తిరుగుతూ ఉంటే నాకదే చాలు. ఇవిగో నీకు వంద శారీలిస్తున్నా.

(శారీల మోత)

ఇటు చూడు. అమ్మాయికి మరో రెండువంద లిస్తున్నా. పక్షైనా చేసుకోండి. చూడు ధనం. శారీలు (చప్పుడు)

లక్ష్మీ : అమ్మా. జాబయ్యగారు పిలుస్తున్నారమ్మా. చిన్నమ్మగార్ని ఏమీ అనరట. కళ్లు తెరవండమ్మా.

లలిత : అమ్మా, అమ్మా, నన్ను చూడమ్మా

రంగ : (వస్తూ) ఏమిటో అఘాయిత్యం జరిగినట్టుండే

లింగ : ఆవును రంగవాధంగారూ, అంతామా కరూ

- రంగ : లాభంలేదు. అంతా అయిపోయింది.
- లలిత : (ఒక్కపెట్టిన) అమ్మా!
- రంగ : లింగరాజుగారూ, ఎన్నడూ లేదు. తొందరపడ్డారు.
అసలే జబ్బు మనిషికదా.
- లింగ : మాఇంటి ధనలక్ష్మి పోయిందా.
- రంగ : అదైర్భవశకండి. ఏనాటికేది ప్రాప్తమో ఎవరు చెప్పగలరు.
- లింగ : రంగనాథంగారూ, సొమ్ముపోయి శనీ పట్టె నన్నట్లుంది మా గోడు.
- రంగ : ఇటురండి, ఒకమాట.
- లింగ : ఏమిటి?
- రంగ : (నెమ్మదిగా) సొమ్ముదగ్గర కాస్త పట్టువిడుపు లుండాలండి. ఎంతవని జరిగిందో చూశారా. అటు ఇంటికైన ఇల్లాలూ పోయింది. ఇటు మరో చిక్కుకూడా వచ్చింది.
- లింగ : ఏమిటది?
- రంగ : మీ ఆవిడకు పుట్టింటి వారి తాలూకు అస్త్ర ఉంది కదూ.
- లింగ : అయితే?
- రంగ : అది ఆమె హక్కు భుక్తంలోనే వుంది కదండి.
- లింగ : అవునూ.
- రంగ : అదంతా పీలునామాలో మీ కూతురు లలిత పేర ఉంది.
- లింగ : ఆ! ఆ సంగతే గుర్తులేదు నాకు.
- రంగ : ఇప్పు డా పిల్ల తన ఆస్తి తనదేనని స్వతంత్రంగా వ్యవహరిస్తే ఆస్తి పంచివ్వాలి వొస్తుంది.
- లింగ : ఆ! ఆస్తే!
- రంగ : వ్యవహార సరళి చెబుతున్నానండి. న్యాయశాస్త్ర ప్రకారం ఆ అమ్మాయికా హక్కుంది. అందులోనూ యుక్తవయస్సు కొచ్చినపిల్ల. తన తల్లి పుట్టింటివారి ఆస్తి అంటుంది. ఏం చేస్తారప్పుడు.
- లింగ : ఎంతవని జరిగింది రంగనాథంగారూ.
- రంగ : ఔనా. అయిందేదో అయింది. ముందు విధి నిర్వహణ కానివ్వండి. ఆ తరువాత మాట్లాడుకుందాం.

(విషాదంగా వయొలిన్ వాయిద్యం)

- రంగ : (దూరం నుంచి) అయ్యా, లింగరాజుగారూ,
 లక్ష్మి : బాబయ్యగారికి వంట్లో బాగాలేదు. పైన ఉన్నారు వెళ్లండి.
 రంగ : వంట్లో బాగాలేదూ. అందుకే లోనికి మూటనప్తమన్నారు.
 ఇంత ఆస్తి పరుడు, ఆకాస్త బంగారానికి లోభించి దురదృష్టం
 కొని తెచ్చుకున్నాడు.
 లక్ష్మి : అయ్యగారు ఒకరు చెబితే వింటారా బాబో.
 రంగ : సరే నీవని నువ్వు చూసుకో. అయ్యగారు ఇనప్పెట్టి గడలో
 నేనా ఉండి.
 లక్ష్మి : అక్కడే మంచంలో పడుకున్నారు, వెళ్లండి.
 రంగ : లింగరాజుగారూ.
 లింగ : (హీనస్వరంగా) రంగనాథంగారా?
 రంగ : అవునండీ.
 లింగ : లోపలికి రండి.
 రంగ : వంట్లో బాగాలేదని విన్నాను.
 లింగ : ఇల్లాళే పోయిన తరువాత ఇంటి కళే పోయింది.
 రంగ : గడచినదానికి విచారించకండి. ఆనందస్వామిగా రన్నట్లు
 మనిషి చూపు ఎప్పుడూ ముందుకే ఉండాలి.
 లింగ : స్వాములవా రీమధ్య రావడమే మానేశారు.
 రంగ : ఆశ్రమానికి చందాలకోసం దేశసంచారం చేస్తున్నారట.
 లింగ : ఏమో.
 రంగ : ప్రాద్యాబాదు వ్యవహారం చక్కజెట్టుకొచ్చాను. చాలా కంపె
 నీలు లిక్విడేట్ అయ్యాయి. ఇంకా అక్కడక్కడా కొన్ని
 పద్దులున్నాయని తెలిసిందిగాని వాళ్లెవరూ క్లయిమ్ముదాఖలు
 చెయ్యలేదు.
 లింగ : ఆ గొడవ మనకొద్దు, అమ్మాయి వ్యవహారం ఎమిచేశారో
 చెప్పండి.
 రంగ : అదీ సెటల్ చేశానండీ వాళ్లమ్మ ఆస్తిసంతా మీకు దఖలు
 చేస్తూ తనహక్కులు వదులుకుంటూ దస్తావేజుపై సంతకం
 పెట్టింది. ఇవాళే రిజిస్టరు చేసుకున్నా

- లింగ : నాతల్లి! మళ్ళీ ఈ సంసారం కుదుటపడుతూ ఉంది రంగ నాథంగారూ.
- లింగ : మరే మరో శుభవార్త విన్నారా.
- లింగ : ఎమిటది ?
- రంగ : మా అబ్బాయి శేఖరానికి మునసబీ ఉద్యోగం అయిందండీ.
- లింగ : కావలసినవాడు.
- రంగ : మరి వాణ్ణి ఒక ఇంటివాణ్ణి చేసే భారం మీది.
- లింగ : అంటే...
- రంగ : మీ అమ్మాయి లలితను...
- లింగ : చూడండి, అమ్మాయి ఇష్టానికి వ్యతిరేకంగా నేనేమీ చెయ్య దలచలేదు. ముందు దాని ఇష్టం తెలుసుకోవాలి.
- రంగ : అలాగే, అలాగే, అమ్మాయి సమ్మతితోనే చేద్దాం.
- లిలిత : నాన్నా. పొద్దుపోతూ ఉంది. ఈమందు ప్రతి ఒక్కరినీ నిద్రపొమ్మని డాక్టరు చెప్పారు.
- రంగ : మరి నే నెలవు పుచ్చుకుంటాను లింగరాజుగారూ.
- లింగ : అలాగే, అమ్మా నీతో మాట్లాడాలి ఇలా ముచ్చట.
- లిలిత : ఏమిటి నాన్నా.
- లింగ : మన కెంత ఆస్తి ఉందో నీకు తెలుసా అమ్మా.
- లిలిత : తెలీదు నాన్నా.
- లింగ : నే చెబుతా విను. పదేకరాల నిమ్మతోట, పదేకరాల ద్రాక్ష తోట, ఒక బియ్యపు మిల్లు. రెండు భవంతులు. దస్తు ఎంతందో తెలుసమ్మా.
- లిలిత : తెలీదు నాన్నా.
- లింగ : మొత్తం వ్యాపారం వద్దేనిమి లక్షలు. ఐదులక్షలు పడ్డీల మీద. ఐదులక్షలు చెక్కర ఫ్యాక్టరీ వాటాల్లో. మిగిలించి మన ఇంట్లో బంగారం రూపంలో ఉంది. ఆ బంగారం చూశావా అమ్మా.
- లిలిత : ఇప్పు డెందుకు వాన్నా.
- లింగ : నువ్వు చూడాలమ్మా. ఆడపిల్లవు. ఎందుకై నా మంచిది. అన్నీ

అలిత : నువ్వు లేవొద్దు. నేను తీస్తా చెప్పు నాన్నా.

లింగ : అవిగో ఆ పచ్చ గుడ్డ మూటలు. అవీ. ఇక తాళం వెయ్యమ్మా.

అలిత : అలాగే నాన్నా. ఇదిగో తాళంచెయ్యి. నీ దిండు క్రింద పెడుతున్నా.

(విషాద సూచక వయోలిన్)

లింగ : ఊ, (పెద్దగా దగ్గుతాడు)

లింగ : అమ్మా అలితా, ఇలారా. అలితా.

అలిత : (ఆత్రంగా) ఏమిటి నాన్నా.

లింగ : ఇనప్పెట్టె తెరువు. ఆ బంగారం, వజ్రాలు, దస్తూ, ప్రోవోట్లా, వాటాపత్రాలు ఇలా పట్టుకురా.

అలిత : ఇప్పుడెందుకు నాన్నా అవన్నీ.

లింగ : (రోప్పుతూ) పనుంది. ఒకమారు వాటిని నా కళ్లారా చూడాలి

అలిత : ఇదిగో నాన్నా.

లింగ : ఆ, అలాగే ఉండు. (పెద్దగా దగ్గి) ఇక నే వెడుతున్నా. మీ అమ్మ దగ్గరికి వెడుతున్నా. పరవా లేదు. అన్నీ ఉన్నాయి. (ఆయాస పడతాడు)

అలిత : నాన్నా!

లింగ : కే: తెచ్చుకు. నీకోమాట చెప్పాలి. ఇదంతా నేను సంపాదించిన ఆస్తి. దీన్ని నీకు ఇస్తున్నాను. ఒకరోజు దీని లెఖంతా నాకు చెప్పాలి నువ్వు. ఏమంటున్నానో, వింటున్నావా?

అలిత : అవ్వీ, అవ్వీ.

లింగ : (పెద్దగా దగ్గి రొప్పుతాడు)

అవ్వీ : ఏంటమ్మా.

అలిత : నాన్నా, నాన్నా.

అవ్వీ : బాబుగారు పడిపొయ్యారమ్మా.

అలిత : నాన్నా, నన్ను ఏకాకిని చేసిపొయ్యారా నాన్నా.

(ఏడుస్తుంది)

అవ్వీ : ధైర్యం తెచ్చుకోండమ్మా, ఇక ఈ ఇంటికి యజమాని మీరే. ఏడవకండనా.

లలిత : నాన్నా, పొయ్యవా, నాన్నా. (పడుస్తుంది)
(రోజులు గడిచి: ట్లు సూచించే పావునిమిషం విరామ వాయిద్యం)

లలిత : లక్ష్మీ !

లక్ష్మీ : ఏమమ్మా,

లలిత : మన ఇల్లంతా పాడుబడి పోయినట్టుంది రదే.

లక్ష్మీ : అలా అనికండమ్మా, సిరిగల ఇల్లు.

లలిత : నా అన్న వాళ్లు లేకపొయ్యాక ఎందుకే ఈ సిరి.

లక్ష్మీ : ఆ పళ్లెం మహారాజు మెరుపు తీగలా వచ్చినట్టే వచ్చి, అయిపోలేకుండా పొయ్యాడు.

లలిత : ఇన్నాళ్ల నుంచీ ఒక ఉత్తరం కూడా వ్రాశాడు కాదేమే.

లక్ష్మీ : ఏం చెప్పనమ్మా - ఈ మగజాతి అంతా ఇంతే. గడపదాటితే గాడి దాటుతారు.

లలిత : బావ మళ్ళీ వస్తాడంటావే.

లక్ష్మీ : మీ సిరి చూచేనా రావాలి. వొట్టి బేపరవా మనిషి లాగున్నాడు. జూదైనా తెలిస్తే జబ్బు పుచ్చుకు లాక్కొద్దును.

లలిత : బావను అంతపని చేస్తావే.

లక్ష్మీ : లేకపోతే మనసిచ్చిన మా లక్ష్మిని మర్చిపోతాడా. విశ్వాసం లేని మనిషి.

ఆనందస్వామి : (చూరంనుంచి) అమ్మా, లలితమ్మా.

లక్ష్మీ : స్వాములవారు వచ్చారమ్మా.

ఆనంద : అమ్మా లలితా !

లలిత : స్వాములవారూ (పడుస్తుంది.)

ఆనంద : విన్నానమ్మా, సంచారం నుంచి వచ్చి అంతా విన్నాను.

లలిత : (వెక్కుతూ ఉంటుంది)

ఆనంద : వద్దమ్మా, పడవకమ్మా, నువ్వు రైల్వొ తెచ్చుకొని మళ్ళీ ఈ ఇంటికి శోభ తేవాలమ్మా.

లలిత : నావల్ల ఏమవుతుంది స్వామీ.

ఆనంద : అలా అరైల్వేపడకమ్మా నువ్విక తక్షణమే ఒక ఇంటిదానివి కావాలి.

- లలిత : నాకా అదృష్టం లేదు స్వామీ.
- ఆనంద : నాకు తెలుసమ్మా. ఇంక నీ మేనశావ మీద ఆశలు పెట్టుకొని లాభంలేదు. నీకిష్టమైన వరుణ్ణి చూచుకో.
- లలిత : నాకింకేమీ వద్దు స్వామీ.
- ఆనంద : అంతమాటనకమ్మా. నీ ధర్మం నువ్వు నిర్వర్తిం చాలి. ఇష్టాంలో ధర్మం నెరవేరిస్తేనే పరం బాగుంటుంది. నా బిడ్డ వంటి దానివి. నా మాట వినమ్మా లలితా.
- లలిత : నాకేమీ తోచడంలేదు స్వామీ.
- ఆనంద : నువ్వు చాలా మంచి హృదయం కలకన్యారత్నానివి తల్లీ. మీ నాన్న మంచో, చెడో చేసి కీర్తీ, అపకీర్తీ తెచ్చుకొని ఇంత సిరి ఇచ్చి వెళ్లాడు. నువ్వొక ఇంటిదానివై సత్కార్యాలు చేసి పుట్టింటి వారికీ, మెట్టింటివారికీ మంచి. పేరు తేవాలి తల్లీ. మరి నే వస్తానమ్మా.
- లలిత : అలాగే స్వామీ - మీ ఆశ్రమం చందా రేపుతీసుకువెళ్లండి.
- ఆనంద : అలాగే తల్లీ...
- (ఉత్సాహ మివ్వని జంత్రవాయిద్యం మొదలవుతుంది).
- లక్ష్మి : (వస్తూ) అమ్మా, ఉత్తరం వచ్చిందమ్మా.
- లలిత : ఎక్కడనుంచే.
- లక్ష్మి : పోస్టు జమాను ఇచ్చెళ్లాడమ్మా, ఇదిగో.
- (వాయిద్యం విషాదంగా మారేట్టుగా)
- లక్ష్మి : ఎక్కణ్ణుంచి అమ్మా. శావ దగ్గరనుంచేనా.
- లలిత : (గంభీరంగా) అవును.
- లక్ష్మి : గంతులెయ్యక అలా వున్నావేమమ్మా. ఏమని వ్రాశారమ్మా.
- లలిత : లక్ష్మీ (వెక్కి ఏడుస్తుంది)
- లక్ష్మి : ఏమమ్మా.
- లలిత : నా ఆశలన్నీ కూలిపోయాయ్.
- లక్ష్మి : చెప్పమ్మా సంగతేమిటో.
- లలిత : నాపై ఆయనకు ప్రేమ లేదట. బొంబాయిలో పెద్దింటి సంబంధం చేసుకో బోతున్నాడట. నా సొమ్ము నాకు వంపిస్తాడట...లక్ష్మీ (వెక్కుతుంది)

- లక్ష్మి : పచ్చి మోసగాడు. మరేం బెంగపడకండమ్మా. నీ అందం, నీ సీరీ చూచి లక్షమంది రెక్కలు కట్టుకు వాల్తారు.
- శేఖ : (బైటినుంచి) లక్ష్మి !
- లక్ష్మి : శేఖరం బాబుగారు వచ్చాడమ్మా.
- లలిత : వరండాలో కూర్చోనును.
- శేఖ : లక్ష్మి. అమ్మగారున్నారా ?
- లక్ష్మి : ఇప్పుడే వస్తారు కూర్చోండి బాబూ.
- లలిత : (ముఖావంగా) ఇలా వచ్చారు.
- శేఖ : ఏమీ లేదు. మీ ఆరోగ్యం కనుక్కుందామని.
- లలిత : ఫరవాలేదు. బాగానే ఉన్నాను.
- శేఖర్ : మా నాన్నగారు ఎప్పుడూ మీ గూర్చే అంటూ ఉంటారు.
- లలిత : వారు మా కుటుంబ శ్రేయోభిలాషులు.
- శేఖ : నాకూ ఆ అవకాశం కలిగించండి.
- లలిత : అంటే ?
- శేఖ : నా ఉద్దేశం మీకు తెలుసనుకుంటాను.
- లలిత : నా స్థితి ఏమిటో మీకు తెలుసా ?
- శేఖ : తెలుసు, మీ పట్ల నాకు సానుభూతి ఉంది.
- లలిత : వివాహంద్వారా మీరు కోరే సర్వస్వమూ నేను మీ కివ్వలేక పోవచ్చు.
- శేఖ : మీతో సహధర్మం నాకు చాలు.
- లలిత : నాకు కొన్ని చెరపరాని స్మృతులున్నాయి. అవి మీకు...
- శేఖ : మీ వంశంతో బాంధవ్యం ఏర్పడ్డమే నాకు కావలసింది. మీ రెన్నటికీ స్వతంత్రులే.
- లలిత : ఐతే మన వివాహానికి ముందు మీరొక పని చెయ్యాలి.
- శేఖ : అలాగే చేస్తాను. చెప్పండి.
- (విషాద సూచిత వయొలిన్ విన్పిస్తూ ఉండాలి)
- లలిత : ఇవి రెండు లక్షల రూపాయలు.
- శేఖ : ఏం చేయమంటారు.
- లలిత : మీరు ఇవాళే బైలుదేరి బొంబాయి చెల్లి యీ జాబితాలో ఉన్నవారికి వడితో పాప అప్పులు చెల్లించాలి.

శేఖ : అలాగే చెల్లిస్తాను,

అలిత : వారి దగ్గర రసీదులు తీసుకుని వాటిని నేనిచ్చే ఉత్తరంతో కూడా మా మేనబావ రాజారావు గారికి అందజేయండి.

శేఖ : అలాగే.

అలిత : ఉండండి. ఈ బంగారపు శ్రేణు, యీ ఉంగరం, ఈ రవ్వల దుద్దులు, పదిలంగా రాజారావుగారి కప్పగించండి. ఇది ఆయన మా ఇంట్లో దాచిన నిజేపం. ఆయనది ఆయనకు అప్పగిస్తున్నాము.

శేఖ : అలాగే మరి నేను ప్రయాణమై వస్తాను. ఉత్తరం వ్రాసి ఉంచండి.

అలిత : వెళ్ళిరండి. (వెడతాడు)

లక్ష్మి : అమ్మా, శేఖరంగారిని చేసుకుంటామన్నారా?

అలిత : (పరాకుగా) ఉ.

లక్ష్మి : ఆయనకి మా బాగా బుద్ధి చెప్పారమ్మా.

అలిత : లక్ష్మీ, నువ్వు తప్ప ఈ ప్రపంచంలో నిజంగా నన్ను ప్రేమించే వాళ్లవరూ లేరు. ఎవ్వరూలేరు. (శోకిస్తుంది)

లక్ష్మి : ఏమని వ్రాశారమ్మా ఉత్తరం.

అలిత : వింటావా, నువ్వు తప్ప వినడానికి ఇంకెవరున్నారు నాకు.

లక్ష్మి : చదవండమ్మా వింటా.

అలిత : (దగ్గుత్తికతో చదువుతుంది)

* రాజారావు బావగారికి,

మీ ఉత్తరం అందింది. నా ప్రత్యుత్తరం తీసుకొస్తున్న శేఖరంగారు అన్ని సంగతులూ మీకు చెబుతారు. మీరన్నట్లు నేను మీ వాతావరణానికి, మీ పరిసరాలకూ చెందిన దాన్ని కాను. మీరు కోరే అనందాన్ని, అంతస్తునూ నేను ఇవ్వలేమి మాట నిజమే. అందుకే తప్పుకుంటున్నాను. మీ కోర్కె నెరవేరడానికి మీ నాన్నగారు చేసిన అప్పులు ఆటంకంగా ఉన్నాయని తెలిసింది. వాటిని వీగేసి మీ మూడు మూడు

చేస్తున్నాను. మీ ఆనందానికి మరేమైనా చేయగలిగితే
ధన్యరాలను. ఏ నాటికయినా మీ సేవకే యీలలిత.

(పెద్దగా వెక్కి-వెక్కి ఏడుస్తుంది)

లక్ష్మి : లలితమ్మా !

(విషాదంతంగా వయొలిన్ వాయిద్యం)

(ఆకాశవాణి ప్రసారితం)

★ ప్రకృతి ★

సహజవైద్య మాస పత్రిక

సాలుచందా,
రు. 5/- లు.

సంపాదకులు

విడిప్రతి.
-50. న. పై.

ఆచార్య పుచ్చా వేంకటరామయ్య

ప్రకృతి జీవనాభిలాషుల స్రవంశాలను పొందిన వైద్యక తెలుగు
సహజవైద్యమాస పత్రిక. ప్రముఖ ప్రకృతివైద్యుల వ్యాసములు,
ప్రకృతి చికిత్సపొంది నిరోగులయిన రోగుల చరిత్రలు, శరీరశాస్త్రం,
ఆహారశాస్త్రం. యోగాసనాలు. స్త్రీలకు ప్రత్యేకంగా ప్రకృతి
పాకశాస్త్రం, స్త్రీల వ్యాధులు వివరంగా అందించబడుతున్నాయి.
రామాయణరత్నమాల పత్రికకొక ప్రత్యేక ఆకర్షణ. నేడే చందా
దారులుకండి.

వివరములకు :

మేనేజరు

ఫోన్ : 3218

ప్రకృతి ప్రకాశన్

అమీరుపేట, హైదరాబాదు-16.

కవిత :

సా కీ !

— శ్రీ ఎన్. రాజన్న

('సా కీ' ఉమర్ ఖయాం సృష్టించుకొన్న ప్రత్యేక పాత్ర, ఆమెను ఉమర్ ఇట్లా సంబోధించుచున్నాడు.)

సా కీ ! తావక సుందరాక్షియుగ లజ్జా నేమీర పీయాష ధా
రాకుల్య స్థలిఁ దానమాడెదను - తీవ్రాఘాత సిద్ధాంత బా
ధాకార్కశ్యము లింకిపో-నిదిగో! నూత్నం బాసవంబందె; రా
వే ! రానున్నది కాకమానదిక జంకేలన్ రహశ్యాంతికిన్.

పుప్పొడి గప్పిన పూవుల

చొప్పగు చిటునగవు వెలయు చొక్కపు మోవిన్

ముప్పిరి గొనుతమి నొకపరి

రప్పద నా చుంబనమునఁ కప్పరగందీ !

వచ్చున్ బోవును రాత్రియున్ బవలు, దుర్వారత్వరన్ సంపదల్
హెచ్చున్ దగ్గును లోకమర్త్యులకు సాకీ! ప్రేమ రాహస్య సం
వచ్చో ఛాతులకెట్లుఁజూచినను నద్వైతంబు నిత్యంబు, ర
మ్మచ్చాంధోజ విలీన నేత్రముల హాసాంకూరముల్ బెంచుచున్.

హృదయము:

వచనం, గేయం, పద్యం

శ్రీ దుర్గానంద్.

కవిత్వం పద్యం నుంచి విడిపోయి, గేయమై మళ్ళీ అది వచన గేయమై చివరకు వచనంలోనే హరించి పోయి ఇక సృష్టి మీద వచనమే సర్వత్రా తాండవం చేస్తుంటే, ఈ అసభ్యుడయి చిహ్నమైన కవిత్వం ఎంత త్వరగా పోతే ప్రపంచానికి అంత ముక్తి గలుగుతుందనీ కొందరి అతిమేధా జీవుల ఆశాభావం. కవిత్వం పోవడం వచనం రావటం అనేది చక్కని ఊహ. పెదవులు నవ్వుతూ ఉంటాయి. మాట్లాడుతూనూ ఉంటాయి. పెదవులు కొంత కాలానికి మోటనినప్పటిం మానివేసి మరి కొంత కాలానికి చిరునవ్వుగా మారి క్రమేణా సంతం నవ్వును ఆపివేసి ఇక ఎప్పుడూ మాట్లాడుతూనే ఉంటాయి, ఇదీ దాని క్రమ పరిణామం అంటే ఎంత విచిత్రంగా ఉంటుందో పై మాట కూడా అంతే విచిత్రంగా ఉంటుంది. కవితా వస్తువు గంభీరం మంచు వంటిది. సరైన బిగింపుతో సరైన కాలంలో ధట్టించి పేల్చితే ధుమ్మిస్తుంటుంది. దాని కా వసరులు కూర్చు నానుడుగా వదిలితే చురచుర మని నీరు గారి పోతుంది. ఈ మంచు పద్యంలో పగులుతుంది. గేయంలో పగులుతుంది, మరి పచన గేయంలోనూ వచనంలోనూ పగులుతుందో లేదో? చూడాలి! గద్యంలో ఒకొక్కప్పుడు ఒక శబ్దాన్ని చూచి ఒక భావాన్ని చూచి ఇక్కడ రచయిత కవి పోకడ పోతున్నాడు అంటాము. అదే కవికి రచయితకి ఉన్న పెద్ద తేడా. ఈ తేడా దేంట్లో ఉంది? ప్రతి దాంట్లోనూ ఉంది. ఒక వస్తువును తీసు కోవడంలోనూ, ఒక శబ్దాన్ని మలచడంలోనూ ఇంకా ఎన్ని రకాలగానో ఉంది. కథకునకు వస్తువంతా గ్రాహ్యం అవుతుంది కాని కవికి వస్తువారమే గ్రాహ్యం. కథకుడు అనుభవం ఇస్తాడు. కవి అనుభూతిని ఇస్తాడు. కథకునకు జీవిత వివరణ కావాలి. కవికి జీవిత సారాంశం కావాలి. కథకునకు కథకు సంబంధించిన నిగ్రహమే ఉండాలి. కవికి భాషకు సంబంధించిన నిగ్రహం కూడా ఉండాలి. ఒక భావావేగాన్ని, దాని బరువునూ ఒడుపునూ కూడా తూచి దానికి ఎంత శబ్దం ఇవ్వాలో ఎంత సంగీతం కూర్చాలో కూర్చి తబాగజాగాజాగి పారిపోయి కవి అననితో తబాగజాగాజాగి పారిపోయి

శాస్త్రం చందస్సు, సంగీతం, భాషా సంస్కరణ వాదమూ, అన్నీ ఉన్నాయి. ఇవన్నీ వృథేనా? సామాన్యుని ప్రయోజన దృష్టితో చూచినా వచనం కంటే కవితవేగమే గొప్పదని నా అభిప్రాయం. సామాన్యుడికి వచనం తేలిగ్గా అర్థమౌతుంది అంటారు. ఔను అర్థమౌతుంది. కాని ప్రశ్న ఇదికాదు. ఏది అతని హృదయంలో హత్తుకుంటుంది? సామాన్యుడు దేన్ని మరచి పోతుండా తన జీవితంలో దాచుకుంటున్నాడు? కొందరు విస్ఫురిత సేత్రాలతో చూస్తారు. కొందరు వాలుగన్నులతో చూస్తారు. విస్ఫురిత సేత్రాలు వెంటనే అర్థమయినాయి. అందువల్ల వాటిని వట్టించుకోము. వాలుగన్నులు సరిగా అర్థంకాలేదు. అందువల్ల అర్థం చేసుకోవడానికి ఎన్నోసార్లు పదే పదే చూస్తాము. ఇంకా అర్థం కాకపోతే రాత్రి తెల్లవాగ్ధూ మేలుకొని అర్థం చేసుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తాము. దీన్ని బట్టి అర్థం గానివన్నీ వాలుగన్నులే అంటానికి వీలేదు. ఏదో బయటికి విడబడి రాలేసే చెప్పల కంటుకున్న సిగ్గు లాంటి పదార్థం ఆ కన్నుల్లో ఉంది. ఆ పదార్థమే కవితవ్యంలో ఉంది. అలాంటి దాన్ని వచనంలో కూడా పెడతాం దానికేం అంటారు. మంచిదేకాని అవాలుందనము అర్థ కన్నుల కఠింకే గుణమో కాదో చూచు కోవాలి.

ఔషధంలో ఉన్న ఈ గొప్పతనాన్నే విడచుర్చి అర్థం చేసుకోవడానికి సామాన్యులు కూడా తహసహ లాడుతారు. కాదాను ఎవ్వరికి అర్థం కాని సంస్కృతంలో వ్రాశాడు. తిక్కన్న క్లిప్తమైన భాషలో వ్రాశాడు. అయినా అవి ఎదుకు అంత ప్రచారమవు తున్నాయి? వాటిని తరచి తరచి అర్థాలు చెప్పుకొని వ్యాఖ్యానాలు చేసి టీకలు వ్రాసి ప్రపంచం ఎందుకు నానా యాగన పడుతుంది? వాళ్లు అంత సంయమంతో అంత గొప్ప సమాధిలో ఉండి వ్రాశారు గాబట్టి. అలాంటి పరిశ్రమ వృథా పోతుందా? ఓళాకారుడు ఎంత లోలోన మునిగి తే ప్రజలు వానిని అంతంత వైకి తేలుస్తారు. చప్పున ప్రజలు ఆ నిమిషంలో అందుకోక పోవచ్చు. వాళ్ల రచనలు ఆ నిమిషంలో వేల ప్రతులుగా కనిపించక పోవచ్చు. ఆ ప్రతులు మనకు కనపడ కుండా కొన్ని తరాల భవిష్యత్తు పరకూ లక్షల సంఖ్యలో పరదబడి యుంటాయి. ఇంతెందుకు? శ్రీశ్రీ తన ఔషధంలో చెప్పిన భావాలే చాలా మంది రచయితలు చెప్పారు. వాళ్లందరి కంటే శ్రీశ్రీ కవితవ్యం మీదే ఎందుకు అంత చర్చ జరగాలి? ఎందుకంటే భావమే అక్కడ ప్రధానం కాలేదు. దాని క్రింద ఎన్నో ఆవేశాలు, ఎన్నో సంయమాలు, ఎంతో అభివ్యంజనా. ఎంతో

భాషా వ్యవస్థా ఉంది. ప్రతి అక్షరం క్రిందా ఆ కవి అనంత పరిశ్రమ ప్రతి ధ్వనిస్తుంది. మహాకవి ఎప్పుడూ అంతే, ఒక మహానది లాగా ప్రవహించి పోతాడు. దానికి కాలువలు పోదెలు తీర్చి పంట చేలదాకా ఆ నీటిని మనం తెచ్చుకోవాలి. ప్రజలు ఆ పనిని చేసుకుంటారు. పద్యం గేయం వచనం సంగతి విచారించుదాం. వై చెప్పిన దాన్ని బట్టిదూస్తే ఏ ప్రక్రియతో ఎంత ఎక్కువ సుయమం ఉంటుందో అది అంత గొప్పది. పద్యం అలాంటిది కాబట్టి గేయం కంటే అది గొప్పది. పద్యంలో పాట, అర్థం, భాష, ఇన్నిటి మీదా దృష్టి ఉంచాలి. గేయంలోకి వచ్చేటప్పటికి పాట ఎక్కువై అర్థం కొంచెం తరిగి పాటతో కూడుకున్న స్పందన మాత్రమే నిలుస్తుంది. పద్యకవి గేయకవిలోకి వచ్చేటప్పటికి 'అర్థం' అనే గుణాన్ని కోల్పోతాడన్నమాట. అందువల్ల ఇతడు పద్యకవి తరువాతి వాడు. ప్రపంచ రవుల్ను పరిశీలించినా ఇది నిజమనిపిస్తుంది. అర్థం తక్కువై నా గేయ కవి హృదయోగ్ధాదాన్ని ఎక్కువ ఇస్తాడు గదా అనవచ్చు. ఆవును. కాని అది అన్ని రసాల్లోనూ, అన్ని దశల్లోనూ ఇవ్వలేదు. హృదయంలో కదలిన కదలక, ఒక ఝంకారం ఎంటి భావం వచ్చినప్పుడే అతని వీణ మ్రోగుతుంది. ఏదైనా గడుగుపెక్కు విషయం వచ్చినప్పుడు ఆ వీణను అవతల వేయవలసి వస్తుంది. గేయకవి (అభ్యుదయ గేయకవి కాదు.) సుకుమారుడే గాని సర్వవిషయాభిగమ్యుడు కాదు. అదీ గాక జీవితంలో పాట కంటే అర్థానికి ఎక్కువ విలువుంది. అయితే మరి గద్య రచయిత అర్థాశ్రయడే గదా అనవచ్చు. కాదు. అర్థం అంటే ఏమిటి? 'అశ్వం' దాని అర్థం 'గుర్రం'. ఇది దానికి అర్థమే కాదు. ఈ రెండు శబ్దాలూ సంజ్ఞా వాచకాలే. ఒక శబ్దానికి అర్థముండుట మనేది రసభావాదులూ, సంస్కారం, జీవన వ్యవస్థ మొదలైన వాటికి సంబంధించిన విషయం. 'గృహిణి' అనే శబ్దం ఉంది. దాని అర్థం ఒక్క మాటతో చెప్పలేం. దాన్ని గురించిన ధారణ మాత్రం మన హృదయంలో ఉంటుంది. అదీ ఆ శబ్దానికి అర్థం. ఇలా కవి శబ్దార్థ సంబంధాలు మీద పరిశ్రమ చేస్తాడు. అందువల్లే అతని శబ్దంలో శ్లేష ఉందా ధ్వని ఉందా, వాచ్యం ఉందా అని శబ్దాంతర్గతమైన పరిశీలన కూడా చేస్తాము. గద్య రచనలో శబ్ద బాహ్యమైన విశేషమే ఉంది.

ఇప్పుడు ఇంకో ప్రక్రియ వచన - కవిత అనేది వచ్చింది. దాని నిలకడను మనం ఆలోచించ వచ్చు. మనకున్న ప్రక్రియలనే వాడుకోటానికి చాలిన

సంస్కారములం లేకపో ప్రజల రుచిని బట్టి కొన్ని కొత్త ప్రక్రియలు బయట
టికి వస్తున్నాయి. గురజాడ, బాపరాజు శ్రీశ్రీ మొదలైన వారు వచన
గేయాలు, గేయాలూ వ్రాశారు. ఎందుకు వ్రాశారు, పెద్ద అవసరం నెట్టు
కొచ్చి పది దొరక్క బాధపడి కసికొద్దీ వ్రాశారు. అది అసలు కొత్త
మార్గాలు త్రోక్కేకాలం. ఇప్పుడెన్నో ప్రక్రియలు వాటంతట అవే పుడు
తున్నాయి. నడక తెక్కువై నాయి, దారులు తక్కువై నాయి. వచన-కవిత్వ
ఒకరకంగా చూస్తే కవిత్వానికి వికాసమనాలి. ఎందుకంటే దాంట్లో మొదటి
ఆవేశాభ్యుదయ కాలంనుంచి దాటి ఆలోచనా కాలం పొలిమేరల్లోకి
వచ్చిన కవి మానసిక స్థితి కనిపించుతుంది. అటు అర్థం కాని భావకవుల ఆమో
మయ స్థితి లేదు. గద్యమూ అంటానికి దీనిదీ గద్య శిల్పం కాదు. ఒక అస్పష్టమై
నలయ కూడా ఉంది. దీనిలో ఇన్ని మంచి గుణాలు ఉన్నా ఇది నిలవదు. ఎందు
వల్ల నంటే ఇది ఎక్కువగా కవి వెసులుబాటు మీద ఆధార పడిన పద్ధతే
గాని పాఠకుని ఆస్వాదప్రవృత్తులు మీద ఆధారపడిన పద్ధతి కాదు. పాఠ
కుడు రెండే పనులు చేస్తాడు. ఒకటి పాఠకుంటాడు, ఇంకొకటి చదువు
కుంటాడు. మరి దీన్ని ఏమి చేస్తాడు? ఆలోచించుకుంటాడా? అది గద్య రచ
యితే చేయిస్తాడు. దీంట్లో ఉన్నలయను కాపాడే జాగ్రత్త ఆయా కవి
స్వ+ఇచ్చ మీదే ఆధారపడి ఉంటుంది. అందువల్ల తరువాత కవులు స్వ+
ఇచ్చా నియమంతో అ గుణాన్ని కూడా తీసివేసి ఇటు గద్య రచయితల్లోకి
పోవచ్చు లేకపోతే ఇంకా బిగించుకొని గేయంలోకి పోవచ్చు. మరి ఇది అంత
స్వచ్ఛందమైన ప్రక్రియ గదా. అటు లాస్యమూ కాదు. ఇటు తాండవమూ
కాదు. నారదుని చిందువంటిది. ఈ నారదుని చిందును తరువాత వాళ్ళు
ఎంతవరకు కాపాడుతారో చెప్పలేము. ప్రక్రియ గొడవకు పోకుండా చూస్తే
వచన కవితలో వ్యక్తిగతంగా చెప్పాలంటే కుందుర్తి అత్యంత నిష్ణాతుడు.
అంతేగాదు ఈ యువతరం కవుల్లో కూడా బాగా పేరుమోసిన మోయ
నున్న కవుల్లో కూడా అతను ప్రతిభావంతుడు, జాగరూకత గలిగిన కవి.
కొంతమంది ఎంత బాగా వ్రాసినా చప్పున కనిపించరు. కొందరు ఎంత
నాసిగా వ్రాసినా కనిపించుతారు. రాజకీయపుటండలు, పత్రికల
పొత్తులు, బదులుకోలు మెచ్చుకోళ్లలో మనిషికి మనిషే సరిగా కనిపించ
డం లేదు. ప్రతి భావంతులై కనిపిస్తారు! ఏమైనా కవితకు కాలం చెల్లించడం
స్పష్టికి కూడా ఆశ్చర్యం. ఒకవేళ పాశ్చాత్యదేశాలు కవి ప్రాధాన్యం లాగి

వేస్తే ఆ పాశ్చాత్యదేశాలే పోతాయి కాని కవి పోడు. పాశ్చాత్య ప్రపంచం ఇచ్చిన సభ్యతలో మూడు జీవితం శుష్కప్రాయమై పోయింది కవిని కలుపుకొని వచ్చినంతవరకు రాజకీయం సుఖిడాన్ని ఇచ్చింది. కవిని కలుపుకోని అణ్వస్త్రం రవ్వలు విసిరింది. కవి హృదయాన్ని కలుపుకోక ప్రజలకు జీవనసాందర్యాన్ని ప్రసాదించలేక చేసే శాస్త్రీయ పరిశోధనలు, వినరే రాకెట్టులూ, సీమటపాకాయల కంటే ఎక్కువ విలువైనవి కావని ప్రతి సామాన్యమూ గుర్తించుకుంటున్నాడు. అలాంటి వ్యామోహాలు అనలు కవి కేమీ అక్కర్లేదు.

గ్రంథస్వీకారం :—

సిద్ధ పురుషులు— Dr. టి. యం. పి. మహాదేవన్

అనువాదం :- శ్రీ ఎస్. సుబ్రహ్మణ్యం

విశ్వమానవ మతము— రవీంద్రనాథ్ ఠాకూర్

అనువాదం :- శ్రీ చొమ్మకంటి వేంకట సింగరాచార్య,

ఫలక్ తే ఆంధ్రా ఫిర్ చౌతి (హిందీ)— శ్రీ శివకృష్ణాల్ ప్రభుర్

తెలుగు కావ్యమాల- సంకలనకర్త శ్రీ కాటూరి వెంకటేశ్వరరావు,

భావోదయము— శ్రీ జి. వేంకటసుబ్బా.

ఘృతాచి— శ్రీ యల్. చెన్నారెడ్డి.

దివ్యైల మువ్వలు- శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డి.

అరుంధతి— శ్రీ పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తి.

గులాబి

— శ్రీ కందుకూరి రామభద్రరావు

అరుణ రంజితాధర దరహాస మటుల
సుందర దళమ్ము విరిసిన సోయగమ్ము,
తెమ్మెరలపైనితోతెంచు కమ్మరావి
మనసు హరియించు మాత్రముననె

ఇటుల కానగోళ్ల ద్రుంపగానేల ? రేల
సన్ను స్పృశియించి: పరిరక్షణమున నిలుచు
కంటకమ్ములు తాకి రత్నమ్ము ప్రమ్ము
కరతలాన దిరస్కృత కానలేవా !

ఓయి రసహీన కఠినుడా : ఒప్పువారుకు
మందిరారామసీమ నానందదోల
నూగుపూజాల బుణుక నెట్లోరెచ్చె నెడద ?
ముచ్చటలు తీరునేవెడగ : ఆమోదమెడల

కోత ధరియింపలేక నీచేత జిక్కు
క్షణములో రేకు లొక్కటొక్కటిగ జాటి
పరిమళా నిలబులు నేలపాలుకాగ
తొడిమమాత్రము మిగుల సంతోషమటర !

ఆమూక్త మాల్యద

శ్రీ పహ్లూరి రామాచార్యులు.

(గత సంచిక తరువాయి)

పెద్దలు కూర్చిన నిక్షేపము

ఆ యేడు వర్షములు చక్కగా కురిసినవి. ముంగారి జల్లు ముందు ముందుగా పెళపెళధ్వనులతో వంపుగా వాలి నట్టింట్ల తడపి చనినది. రెండవ జల్లు వడగుమ్మ నేలనిండుగ కురిసి ఆవిరిని, పరాగమును ఎగుర జేసినది. మూడవ వర్షము ఉటుములు మెఱపులతో పెంజికటులు కల్గించి మిన్ను మన్ను ఏకమగు నట్లు నిలుకడగా కురిసినది. నాల్గవది ఉయ్యెల చేరులవలె జల్లుపై జల్లుగా అల్లు కొన్నది. తర్వాత కడవ పోతగా వృష్టి బలినది.

ఘామియంతయు వైరు వచ్చలతో ప్రకాశించినది. ఇంద్ర గోపములు రత్నములవలె చేలలో చూపట్టినవి.

గుమ్మడలు పడుటచేత మంటి మిద్దెల వారికి నిద్ర అరుదయ్యెను. సంతలకు వెల్లినవారు మరలి వచ్చునప్పుడు తడిసి శీత కాధకు గురియైరి. నీటివానిన వంట చెఱుకులు వండుటకు ప్రాయ్యి నిడగా రాజుకొని నీరు విడుచుటచే నిజముగా గానుగలలో రసము స్రవించు చెఱుకులని పించినవి.

ఇల్లెల్లు తిరిగినగానీ, ఒక్కింత నిప్పుదొరకదు. ఇంటిలో పూరి యిడి విసరక అదియు రాజు కొనదు. రాజినను రవులు కొనునను ఆసలేగాని అన్నము కూరలు అగుట కష్టము. వంట సిద్ధ మైనను ఆ పొగలో శుభ భక్తి కలుగదు. ఆ భక్తి కిడిన యన్నము మొదటి పంక్తి వారికే సరి పోవును. అడవారికి పునః పాక ప్రయత్నము శుభము. ఆ ప్రయత్నములో వారు పంచకు వేసిన వాసములను విఱచి గుడ్డ పేలికలను నేతిలో తడపి ప్రాయ్యిని బెట్టుటలోని నష్టమును లెక్కించుటలేదు. ఇంతైనను అర్థ రాత్రి వరకును ఇల్లాండకు భోజనము లభింపదు. మగలు ముందుగా భుజించి పడుకొన్న

బీదలు వివసించు బయలి పూరి కొట్టములు పైన మబ్బులు క్రమ్ము కొనగా సాయం సమయములందు లోపలినుండి పొగలు వెడలు చుండగా మేఘములు పాతాళమును జయింప బోవుచు, భూమి మీద దండు విడిచి విధముగా తోచు చుండెను. గుడిసెలలోని జవరాండ్రు ఆ చీకటితో వెలికి వచ్చుటకు వెరచి తొలచిన కంచములను కడప కష్టలి నుండియే చల్లు కాంతులు వెలికి ప్రసరించి అవి ఆ మబ్బులలోని మెఱపులుగా కనుబడినవి.

అటునుండి ఇటునుండి వానకు పల దాల్చు కొనుటకు ఊరి చావడు లలో దూరిన వారు ఊరకుండక హయవతి గొప్ప కాదతని కంటె గజవతి బలవంతుడని, కారు నరపతులందఱకంటె బలవంతులని వారి బలా బలములు తెక్కించుచు, తీవ్రముగా వాదులాడుచు వాన వెలియగనే వాదము చాలించి ఎవరి దారిని వారు వెడలి పోదురు.

వీదలగు కాపురెడ్లు, గురుగు చెంచలి తుమ్మి ఆకు కూరలు చింత చిగురుతో కలిపి నూనెతో పొరటిన పొడి కూరతో, పొగలు గ్రమ్ముచున్న కుట్టేరికల వేడి అన్నమును తృప్తిగా ఆరగించి, రాత్రి చేలకావలికి కుమారుల నంపి, మంచముల మీద పరుండి అధికారము నెఱపుచుండిరి. వానకు తడియ కుండుటకై మంచమునకు కట్టి వేసిన లేగలు తమమై నాకుచుండగా వారు అలలించు చుండిరి. ఎండిన నుగ్గులు లభింపనందున వారి ఇల్లాండ్రు మేక ఎగుపు నింపిన కుంపటులను ఆ మంచముల క్రింద నుంచెరి.

మరి రాజుతో, మణిమును చిండమున కూర్చుండి నెమళ్ళు వజ్ర స్వరమున పేయు గీతలు విని ప్రొద్దెక్కి మేలుకొని, ఘుమ ఘుమ వలచు నుగంధరాజు తైలములు ఒడలికి రాచుకొని ఉష్ణవారి మజ్జన మాడిరి. దువ్వలువలు అళ తళ మెఱయు మణి హారములు మొగలు తేకలు ధరించి జామెక్కిన తర్వాత వారు కొలువొసంగిరి, అప్పుడు వెన్నగాచిన నేయిని, శాల్యన్నమును సామిషముగా సావడిరి. కస్తూరి అధికమగుటచే నల్ల నైన తాంబూల రసము పెట్టపులనంటగా, అగరు కుంపటులు పరిమళములను వెద చల్లు చుండగా మేడ మీది వాతాయనముల గుండ ప్రసరించు మెఱపుల కాంతుల సహింపక అర గన్న మూసిన కాంతలతో ఆ నరపుంగవులు కేళి నలిపిరి.

ఈ విధముగా వార్షిక వాసరములు కడచి పోయినవి. శరత్కాల మాసన్నమయ్యెను. యామునుడు చతుగంగబలములతో శైత్రయాత్ర వెడలి

శత్రు రాజన్యులను తన శౌర్య ధైర్య పరాక్రమములచే జయించి వచ్చెను. ఆయన యజ్ఞములు చేసెను, నానా దేశ విప్రులను దానముల దనిపెను. సుసంపన్నుడై బహుభోగోన్నతుడై నిశ్శంకతో అతడాచ మరచి యుండెను. ఎట్టి అధి వ్యాధులును లేక ప్రజలు సుఖులు శాంతులునై యుండిరి.

ఆ సమయమున శ్రీరంగమున శ్రీరామ మిక్రుడను యోగి భగవదా రాధన తత్పరుడై యుండెను. ఆయన నాధమునికి ప్రతిష్ఠుడు యామునా చార్యుడు నాథమునికి పాత్రుడు. తన పరమ గురువగు నాథ ముని మనుమడు ఈ విధముగా యోగ సామ్రాజ్యంబు మరచి సామ్రాజ్యంబు నందు ఆ సక్తుడయ్యెనని రామ మిశ్రయోగి విని చాల విచారపడెను. అట్టి మహాత్ముని వంశంబున బుట్టిన యితండిట్లుగుట వ్యతిక్రమమని ఆయన శోకాకుల చిత్తుడయ్యెను. ఆయన ఈ విధముగా శల పోసెను :—

“ఇతని తాత ఎట్టి ఛత్తుడు, ఎంకట నదాచార సంపన్నుడు ! పృథ్విది సెలయేట నిర్భయమును శ్రీపతిని స్నానమును నిష్ఠతో చేసెడివాడు. ఆ కొండ చటియగుహలో ఏకాంతమున అహ్నికము దీర్చి శ్రీకృతి పాదపద్మములను తన హృదయ పద్మములో చేర్చి ధ్యానించెడివాడు. బ్రాహ్మ మళ్ల గనే యజ్ఞోపవీత పరబ్రాహ్మమౌలికతోడ యోగ పట్టిక యురవలన మెఱయ ఆ పర్వతనిలయు శ్రీమన్నారాయణు నేవించి ఆయన ఇంటికి మరలెడివాడు. తన సతీమణి వండిన అన్నమును ముండ్లమునై కూరతో గూడ ఇలువేల్పున కర్పించి, ఔపాసనాది హోమములు ముగించి ఈ విధముగా నిత్యమును ఆ మహానుభావుడు తను యాత్ర సాగించెడివాడు.

ఆయన మనుమడో విషయాతురుడై నాడు. విషయలంపటుని వానిని విడుపుమని చెప్పినచో తప్పుక పగ ఏర్పడును. కావున ఏదేనొక యుపాయము చేత తొల్లింటి కథల నమసరించి ఆయనను విషయముల నుండి తప్పించి రక్షింపవలెను.

తన పుత్రులకలవడిన దుర్వ్యసనములను నైతము తండ్రి తొలగచేయ జాలడుగదా ! మఱి రాజ్య సుఖలంపటుని ఆ వ్యసనము నుండి వారించుట ఎవ్వరికి సాధ్యము ?

కొంత రక్తమును గ్రోల నిచ్చి సివంగినోరి జింకనుతిలియు వేటకాని వలెనే అతనికున్న విషయతృప్తిను కొంత తీరనిచ్చి తర్వాత మనసు మల్లం

నిరంతరము సేవించిన ముప్పైకూర అట్టి దోషమును కొంత తొలగింప నోపును. "

అని చింతించి శ్రీ రామమిత్రులు ముల్లుదయింపని లేత ముప్పైకూరను మోహంగనకు పట్టెదు పువ్వుల వలె నుల్లసిలు పువ్వులుదయించినదానిని తెచ్చి యామున మహారాజు గారి వంట బ్రాహ్మణుని కిచ్చి ఒక వైష్ణవుడు కాను కిచ్చెనని రాజుగారికి వడ్డింపు మని ప్రార్థించెను. మహారాజు ఆ కూరను ప్రీతిగా స్వీకరించిరి, కొన్నాళ్లటే ఆయన నిత్యమును కూర తెచ్చి ఇచ్చుటయు రాజు గారు సేవించుటయు జరిగినది.

ఒక్క నాడీతడు భుజించు సమయమున ఆ శాకమును నంజుకొనుచు, ఆ కూర తెచ్చు బ్రాహ్మణుని భోజనాంతరమున కాన్పింపు మని సేవకుల కాజ్ఞాపించెను, రాజుగారు భుజించి చేతులు కడిగికొన్న వెంటనే వారు శ్రీ రామ మిత్రులను తెచ్చి కాన్పించిరి. యామునులు ఆయనకు నమస్కరించి వచ్చిన ప్రయోజన మడిగెను.

"మహారాజా, మీ పెద్దలు ఒక నిశేవమును గూర్చి యుంచిరి. అది ఉభయకావేరి మధ్య ద్వీపమున నున్నది. దానిని మీకు చూప వచ్చితి" నని ఆయన పత్నెను. ఇంకను రామ మిత్రులీ విధముగా ననిరి.

"నా కేటికి నిశేవ మని అనకుము. నిధులుగనులు నర నాధుల సొమ్మే కావున దాని విధమును విన్నవించు చున్నాను.

పడగలలోని మణులు ప్రకాశించుచుండగా తెల్లని త్రాచొక్కటి ఆ నిధినిచుట్టి యుండును. అది రక్షోగృహీతమను ప్రథ తొల్లిగలదు కాని ఆరేడు నెలల కొక్కసారి నప్ప రాక్షస ప్రత్యక్షము అబ్బోట కలుగదు. ఆ నిధి ప్రాణి హింసాది పూజలకానడదు. ఏ పాపి పూజయైనను దానికి చాలును. అంజన వృష్టికది గోచరముగాదు. ఎట్టి బంధనములును లేనిచారిత్రా అది కనుపించును. దాని వెల ఇంత కాదు. అపూర్వరత్న మొక్కటి దాని మీద మెఱయుచుండును. విద్యము, శాఖము అనుమాట లేమిటికి ఆ నిధి అక్షయము, అనంతము, ఆవ్యయము. ఎకాంతమునందు నీ కొక్కనికి తప్ప ఇతరులకు దానిని చూపవీలు కాదు. "

అని విన్నవింపగా యామునులు సంతసించి సేనాసమేతుడై ఆ బ్రాహ్మణుని ముందు వెట్టుకొని ఉభయ కావేరి మధ్యమునకు వెల్లిరి, తర్వాత

శ్రీరంగమున కరిగి, కావేరీ చంద్రపుష్కరిణులందు తీర్థం బాడి ఆ మహారాజు రంగనాథుని సేవించెను.

తర్వాత మహారాజు ఎందుపోవలెనని శ్రీ రామ మిశ్రులనడుగగా, “మీ పెద్దలు కూర్చిన నిశేపమిదియే, దీనిని స్వీకరింపు” మని శ్రీ రంగనాథుని పదయుగ్మమును చూపెను.

యామునాచార్యునికి హఠాత్తుగా జ్ఞానోదయ మైనది. ఆయన ప్రథమిడిపోయినది. ఆయన తన పూర్వదశను దలంచుకొనెను. ఇన్నాళ్లు జరిగిన తన ప్రమాదంబునకుం బరమనిర్వేదన నొందెను. ‘నీ వెవ్వండవని రామ మిశ్రుల ప్రశ్నించెను. ఆ యోగివర్యుడును, “అయ్యా, మీ పితామహుండగు శ్రీనాథముని ప్రశిష్యుండను, భావిభవజన్మం బెట్టిగి నీ చేరి విశిష్టా దైవతంబు నకల భూత హితంబుగా వెలయంగల యదియని నిశ్చయించి నీకు ద్యయంబుపడేశింపు మని తన శిష్యుండగు పుండరీకాచునకు నానమునులు అజ్ఞాపింపగా, ఆయనయు బోగానకుండగు నిన్ను చేరక నన్నీ పనికి నియోగించెను”. ఇది వినగనే యామునులవా రతనికి సాహంగ ప్రణామంబు చేసి అననిచేరి పంచ సంస్కార సంస్కృతుండయ్యెను.

అంత నిలువక తుర్రుహాశ్రమంబు స్వీకరింప నిచ్చ పొడమగా, స్కంధావారంబునకు ముడిపచ్చి తన కుమారుని యందు రాజ్యభారంబు పెట్టి వానికి రాజసీతి నుపదేశించెను.

(సశేషము)

తమ వ్యాపారాభివృద్ధికి

“సృవంతి”లో

ప్రకటన లివ్వండి

నా స్వామి

—శ్రీ గాడేపల్లి కుక్కు-చేళ్ళరరావు

ఈ పాట నను తిరిగి పాడమన బోకోయి

నా భావమును చూచి నవ్వబోకో స్వామి :

ఒక సారి పాదాలు పట్టుదా మనిపించు-

ఏదో తలపున మెదలి ఇప్పుడు కా దనిపించు

నిదురించు నపుడెప్పుడో అంటుకుంటారే

చుట్టు ప్రక్కల చూచి మ్రొక్కి పోతారే....

ఒకసారి మనసార వందనం బసవత్తు

చిలిపి వలపులు మెరిగి చేతులెత్తగ వెరతు

ఇక కొంత తడవగా ఇటు తెచ్చి మన నడుమ

పంజెడీపము పెట్టి అంజలించెదరే....

ఒకసారి నావాడ వని యందమనుకొందు

నోట కొట్టుక లాడు పెనవి త్రోసుకరాదు-

ఒకరిలో ఒకర మేకమైన గడియలో

చెవిలోన చెవిలోన చెప్పి మురిసెదనోయి...

ఒక సారి నీదాన నని చెప్పుకొన బోదు

పై మాట బూటకమ్మను కొందువని వెరతు

జన్మాల లేఖగా హృదయ ఫలకము క్రింద

'నీదాని' నని వ్రాసి చేవ్రాలు చేసెదను....

ఈ పాట నను తిరిగి పాడుమన బోకోయి

నా భావమును చూచి నవ్వబోకో స్వామి : :

పుస్తకపరిచయము :

ప్రాజ్యోతి

ఎడ్విన్ ఆర్నాల్డు ఆంగ్లములో రచించిన

‘లైట్ ఆఫ్ ఏషియా’ అను పద్యకావ్యమునకు అనువాదము

క్రాను సైజులో 288 పుటలు

ద్విపద రచన

రచయిత : కొండా రామచంద్రారెడ్డిగారు, ఎం. ఏ. ఎల్. ఎల్. బి. వహ్లాకేట్

రామమూర్తి నగర్, నెల్లూరు.

వెల : మూడు రూపాయలు

ఆర్నాల్డు కవి-1879 లో ప్రచురించిన యీ గ్రంథములో బుద్ధ భగవానుని చరిత్రమును పద్య కావ్యముగా రచించెను. ఇది చదివి చెప్పగా విని తిరుపతి వేంకట కవులు యీ శతాబ్ది ఆరంభములో బుద్ధ చరిత్ర అను కావ్యముగా రూపొందించినారు. అయితే ఇందు వృత్తిములు సంస్కృత ఛందస్సులు పాటించుటచేత, మాతృకలోని కథాకావ్యము అంత తేట తెల్లముగా ఆనుగులోనికి అనువాదం కాలేదు. ఆలోటు తీర్చడానికి, రామచంద్రారెడ్డిగారి ‘ప్రాజ్యోతి’ కావ్యము రచించినారనవచ్చును. ఇది మంజురీ ద్విపదలో రచించినా, యతి ప్రాసల ప్రతిబంధకము పెట్టుకొనక స్వేచ్ఛగా కథను యథా మాత్రకంగా నడిపించారు.

సిద్ధాధుడను రాచ బిడ్డగా బుట్టి

బుద్ధ ప్రభుండయి పుడమి చెంపొంది

నిర్వాణ ధర్మము నెలకొన జేసి

ఈరేడు లోకాల నీడు లేనట్టి

పరమ కారుణికుండు పరమ పూజ్యుండు

పరమ విజ్ఞానియు పరమ గురుండు

గా తీవ కోటుల గాపాడినట్టి

పురుషోత్తముని గాథ! పరమమూలోధ!

ఇట్టి గ్రంథమును అనువాదము చేస్తూ ‘అనువాదకుని మనవి’లో కవి యిట్లు చెప్పుకొన్నాడు.

‘ఆర్నాల్డు మహాశయునిచే నాంగ్లమున విరచింపబడి విశ్వవిఖ్యాతి గాంచిన ‘అసియా వెలు’గను నాంగ్ల కావ్యము నా యభిమాన గ్రంథములలో నొకటి; బుద్ధుని బుద్ధ చరితంబును, బోధ సుధయు మడియాదర్శములలో మేటి; యతి

సరళకవనంబును సెలయేటి నికర భాషలలోవలె, తెనుగు తోటలో పెరియింప జేయుట నా చిన్ననాటి యాశయములలో నొక్కటి.

ఇట్లు తెలిపిన తరువాత, చివర తమ కృషిని గూర్చి అనువాదకు లిట్లు నివేదనము చేసికొన్నారు.

“ఆర్నాల్డు మహాశయు దొకచో తన యుపాధ్యక్షమున నుల్లేఖించినట్లు గౌతమ బుద్ధుని మహోన్నత వర్తనమును, నమ్మహాసీయుని సిద్ధాంత సారములను నీ తెనుగుపేత పాఠక లోకమునకు సుగమంబగునట్లు కొంతకు గొంత తోపింప జేసిన, నా కృషి సఫలత నొందెనని భావించును.”

ఇంత విషయముగా చెప్పుకొన్న చీరి కృషి - యీ కావ్య రచనలో చక్కగా ఫలించినదని చెప్పవచ్చును. ఆర్నాల్డుకవి అంగ్ల సాహిత్యములో అజరామర కావ్యముగా చేసిన యీ ‘ఆసియా వెలుగు’ లోని కాంతి ప్రపంచ మును తెలుగువారి కందించుటలో ఈ అనువాదకులు విశిష్ట ప్రయత్నముచేసి, ఆ ప్రయత్నములో కృతకృత్యుల మూర్ఖులు. ఆర్నాల్డుకవి తన కావ్యానికి రచించిన తొలి పలుకులు కూడ తేట సమగులో పీరు అనువాదం చేసి, తెనుగు పాఠకులకు మంచి ఉపకారం చేశారు. సిద్ధార్థుడు మహాభినిష్క్రమమునకు ముందు శుద్ధోదనుడు కన్న కలను వర్ణించు ఘట్టమును ఎంత మృదులంగా వర్ణించారో చూడండి.

ఆ నిశిచుంతయు శుద్ధోదనుడు
కలవర మొందెను కల లిట్లు గాంచి
ధగధగ మెఱుఱుచు పెద్దపతాక
మధ్య మార్తాంధ బింబము వెలుగంగ
రెవరెవ మనె నింగి నింద్రునిదివలె,
పెనుగాలి యరుదెంచి పట్టు పతాక
చించి ముక్కలుగాగ బడవైచె బడమి
నీడమేనులవారు గుంపుగా వచ్చి
చెడిన తెండా నెత్తుకొని మోసికొంచు
మారుగుబోయిరి ద్వారంపు ద్రోవ.

సిద్ధార్థుడు పోవగా సమకట్టి వీడ్కోలు సమయములోని వర్ణన.

సంకల్ప సిద్ధుడు సర్వార్థ సిద్ధి
పోవంగ సమకట్టి, పోగాలురాక
తడబడ గాళులు, దడదడ గుండె
కొట్టుకో, జేతులు గట్టిగా జెట్టి
మూడుమార్లు తిరిగె మంచముచుట్టు
దె వసమముగా మెంచుచు మడిసి

ఫాలభాగము నోక పాదాంగులులను
చెలి పాదముల దాకె ప్రేపుపూజారి
అశ్రువు లింకను నింకకున్నట్టి
ప్రేయసి ముఖవద్దమందున వ్రాలె
అంతట నాతని చూపు తుమ్మెదలు
మగుడ పెంతటికిని మాధుర్య మహిమ
లేఖని కంద దప్పటి భావదీప్తి
మరులు మఱిల్పంగ తగులముద్రెంప.
ఎంత లెంత లవుర! యెంతవారికిని!

జ్ఞానోదయమయిన సన్నివేశమును తెలుపు ఘట్టము !

విజయంబు చేసూర ముద్దప్రభునికి
జ్ఞానోదయంబుగా దెలిసికావోలు
తెల తెలవారెను తూర్పు దెనయు;
అరుదెంచె నద్భుతంబై యుపశోభ;
ఆ శోభదివసపు తొలిసంజతోడ
రాతిరి కాంతతా దాల్చిన నలుపు
ముసుగు ముద్దలు విడివడి జాతిపోయె
వెల వెలబాతెను వేగుజక్కయును.

సరళముగా, సాఫీగా సాగిపోయిన యీ మద్దగాధ ఎంతో మనోహరంగా
రామచంద్రారెడ్డిగారు చిత్రించారు

తేట తెనుగులో రచించిన యీ తెనుగు కల్పమును 'తల్లికి మించిన దై
వంబు గలదె, తల్లి ఋణముదీర్చ తరమె నా తలమె' యని తల్లిగారికి సమర్పణ
చేయుట సముచితముగా నున్నది.

బుద్ధ చరిత్రను పూర్ణముగా తెలుసుకొనగోరువారికి యీ యనువాదము
ఎంతయినా ఉపకరిస్తుంది. 'ప్రాగ్జ్యోతి' ప్రయోజనకరమైన తెనుగు కావ్యము
లలో నొకటి.

ప్రభంజనం (ఖండకావ్య సంపుటి)

పర్వస్యము (కావ్యం)

రచన :- జ్ఞానానంద కవి, వెల: ఒక్కొక్కటి ఒక రూపాయి
ప్రతులకు :- జ్ఞానానంద కవి, మెక్లారిన్ ఉన్నత పాఠశాల, కాకినాడ.

కవి సమాఖ్యలో విశ్వనాథ వారి సత్కారానికి బలంతో కలంపట్టి, సహజ కవితా ప్రతిభతో సాహిత్య జగత్తులో రవ్వలు రాల్చిన యువ కవి జ్ఞానానంద కవి. ఉగ్రీలు పెద్దగా లేకపోయినా, ఆరు శాస్త్రాలు అంతగా చదువకున్నా; ఉన్న పరిమిత పాండిత్యాన్ని మిన్నగా ఉపయోగించుకొని ప్రాథ కవితా మార్గంలో సంచరిస్తున్న కవితా విశానడు డిటెడు. అక్కడక్కడ ఇతని కవిత్వంలో విశ్వనాథవారి ముద్రతో నలిగిపోయిన పదాలు దొర్లినా, ప్రధానంగా ఈ కవి జాషువా కోవకి చెందినవాడే. వస్తు విన్యాసంలోనేమి, అనుభూతి తీవ్రతలోనేమి, భావోల్బుణంలోనేమి, జిగిదేరిన నిద్దాపలుకులల్ల గిల్కరింపులోనేమి, సౌహార్ద్యాన్ని సౌభాగ్యాన్ని, సర్వోపయాన్ని శంఖముత్తి ఘోషించడంలోనేమి - ఈ కవి జాషువా తర్వాత అతని కోవతో ప్రథమ గణ్యుడు. ఈయన పాంచజన్యము అనే కావ్య సంపుటి, ప్రస్తుత సమీక్షలో ఉన్న పర్వస్యము, ప్రభంజనము, - ఈ మూడు కావ్యాలూ, తాను జీవిస్తున్న సమాజంలోని శిఖరాలను, లోయలనూ, వెలుతురునూ, నీడలనూ స్వయంగా అనుభవించి, ఆవేదించి, గుండె నెత్తురుల్లో కలమద్ది వ్రాసినవే. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే అచ్చమైన అనుభూతి- అనలైన తెలుగు పలుకుబడి, జ్ఞానానంద కవిగారిని అంశల మెక్కించే ముఖ్య లక్షణాలు.

‘ప్రభంజనం’లో క్రీస్తు ప్రభువును స్మరించునదికి ఈతని కన్నులకు నిలువమీది రక్తధార కనిపిస్తుంది, దీపావళిని వర్ణిస్తూంటే దారిద్ర్యమూ, లంచగొండితనమూ నిర్మూలించడానికి కంకణం కట్టుకోవలసినదిగా దేశీయుల నుద్బోధించాలని అనిపిస్తుంది. కాబూలు వాడు కనిపిస్తే ఈతనికి కరుణ జలలై పారుతుంది. తన పుట్టిమారు ‘పెదపెంకి’ని తలచుచుంటే చెప్పరాని ఆనందం వస్తుంది. ఈ విధంగా ‘ప్రభంజనం’లోని ఖండికలన్నీ ఒక మహావేశాన్ని పొదుగుకొన్న రచనలు.

‘పర్వస్యం’ “సహజ ప్రతినిధిగా కవి భగవంతుని నివేదించిన భావ సంగ్రధనం.” కవిగారు రసహీనుడైన కృతి భర్త మోసం వలన చితికిపోవడం, నిరుపేదల దుర్బర జీవితాలను చూడలేక చలిచిపోవడం, ఈ కావ్యానికి బీజం నాటిన విషయాలు. ఈ కావ్యంలో ఆవేశమూ, అధిశ్ఠేషమూ ఒకదాని కెగిరిల్లి ఇంకొకటి ఒదిగిపోయినవి. ఈ పద్యం చూడండి.

‘ఉల్లాసాన కబుర్లు పెప్పికొని యేవో రిక్త చాన్సినముల్
వల్లింపన్ శ్రమపడ్డ పేతలను దేవా! కాంచితో, చేమ
కల్లోలంబయి భిన్న భిన్నముగా కప్పట్టై పో, ఇట్లెవన్,
నిట్లుంబోసిన చందముండుటను తండ్రీ! మేను లభించితిని.

ఇంకొకచోట ఈ కవి ఆత్మానుభూతిని వజ్రధారవలె విదునైన సూటి
మాటలలో ఇలా చెబుచాడు.

“కవిగా పుట్టరాదు, పుట్టిన త్రిలింగడోటి మధ్యమ్ము ను
దృఢ మందంగనురాదు జాతులకు ముద్రలుపేయు దేశాన”

ఈ మాటలు కవిగారి ముఖిత మనస్సును వ్యక్తం చేసేవిగా ఉన్నవి.

ఈ కావ్యంలో సైన్యత సమాజంలో వున్న కుళ్లంతా ఎత్తి చూపబడింది.
జ్ఞానానంద కవిగారికి మామూలు విషయాన్ని సైతం భావ సుదృఢతతో చేసి శక్తి
ఉన్నందువల్ల ఆయన ఏదీ వ్రాసినా ఎక్క- బిగిని చదువా లనిపిస్తుంది. పద్యం
నడుపడం ఆయనకు కష్టమైన బండి గడక. పలుకు బట్ట గంకల కొద్దిగా ఎత్తిచే
నేర్పు ఆయన కున్నది. ఆపేశానికి, ఊహలకూ కొద్దువలేదు. కట్ట వస్తువును,
పగడంగా మార్చే సహజ ప్రతిభ పోలేడంత ఉన్నది. ఆయన పరిపాలించుకో
వలసింది. ‘శుభంబో’ ‘జగ’ వంటి వ్యర్థ పదాలను, అలవచుకో వలసింది
‘నిలకడ’ను, ‘నిల్కడ’ వలయు కృత్రిక అని ఊరికే అన్నారా పెద్దలు.

— ‘సింహేంద్ర’

నాగమ నాయకుడు

రచన

(నాటకం)

ప్రచురణ.

శ్రీ పెమ్మరాజు వేణుగోపాలకృష్ణమూర్తి జయంతి పబ్లికేషన్సు

వెల : రూపాయిన్నర.

శీసెంటురోడ్డు - విజయవాడ-2

ఇది చారిత్రాత్మక నాటకం శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు నాగమ నాయకుని
మధుర పరిపాలకునిగా నియమించినప్పుడు కొందరి ప్రోద్బలం వల్ల స్వార్థం అంకు
రించి తాను స్వతంత్రునిగా ప్రకటించుకొనుడ-చివరికి తన కుమారుడు విశ్వనాథుని
వల్లనే పరాజయం పొందుట ఈ చారిత్ర కాంశాన్నా ధారాంగా ఎన్నిమిది
రంగాల్లో వ్రాయబడిందీ నాటకం. సంభాషణలు చక్కచక్కా చక్కగా సాగి
పోతాయి, శ్రీ పాత్ర లనలు లేవు. నాటకం ప్రదర్శన యోగ్యంగా ఉంటుంది.

— కృష్ణమ.

శిశ్మృతాంధ్ర కవినీరాజనము :

బైతరాజు ముమ్మయ విష్ణు కథానిధానం

— శ్రీ రామారి ప్రసన్న సత్యనారాయణ

“ఎందరో మహానుభావులు” అన్నాడు మహానుభావుడు త్యాగరాజు. శందనానికి వారినే మనం వెదకాలి. ‘నరత్న మన్విష్యతి మృగ్యతేహితత్’ అని గదా ఆర్యోక్తి! సత్కపులూ అంతే. అద్దం స్వచ్ఛమైనదైతే ప్రతి బింబానికేలోటు?

విశ్మృతాంధ్ర కవులంతమందో! వారిలో ఒక విశిష్టస్థానీయుడు విష్ణు కథానిధానకర్త బైతరాజు ముమ్మయ. ఆతని గ్రంథంలోని నలభై యొక్క పద్యాలు మాత్రమే నేడుపలకబాటు. (కె. శే. బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి వారి ప్రబంధ రత్నావళిలో సంగ్రహితాలు) అవి ఒక చక్కని కావ్యమై ఉండుననటానికి ఆ పద్యాలు సాక్ష్యం చెబుతయ్యే. భీమఖండంలోని శివతాండవ సందర్భంలో ఉన్న ‘ఆ డెందాండవ మార్గటి పటహా’ అనే పద్యం యథాతథంగా ఈతని పద్యాల్లో ఉండటం వల్ల ముమ్మయ శ్రీనాథుడికి తరువాతి వాడని మాత్రం నిర్ణయించవచ్చు. భారవి కాళిదాస వివేకద్ర మాఘ బాణ భామహా చోర మయూరిల్ని పేర్కొని మిగత వివర్ధాపుల్ని తలతుసన్నాడు. తెలుగు కవుల్ని గూర్చి ఒక మాటన్నాడు చూడండి.

‘పూర్వ కపింద్రులంగొలుచు పూనికి నిట్టటివారి గొల్తుని
గర్వత నిక్కపింద్రులు పురాణ కపింద్రులకంటె తక్కువే
ఉర్విని నేటి వారగుట యొచ్చుమే నేడును తామ్ర ప్రితిలో
పూర్వపు పుత్తి మంటలను బోలిన మోక్తిక రాజి లేదోకో!’

ఈతని హృదయస్థాయిని కొలవటానికి ప్రమాణం ఎక్కడినించి తేవటం! ఎంత సమదృష్టి! ఎంత ఆత్మ విశ్వాసం! ఈతడు ‘సంసార సుఖైక సార విలసత్కవితావరవైభవార్ధి’ సంసారాన్ని సుఖమొనర్చేది కవిత్వమేనట. ఎంత ఉన్నతాభిప్రాయం! షణ్ముఖస్తుతిని తిలకించండి.

‘అమః ముతోడ దల్లియును దండ్రియు ముద్దవేడ సం
శ్రమమునవచ్చి తల్లి ముఖ పర్యము దండ్రి ముఖంబులైదువే
గమ తనయారు మోములను గైకొని ముద్దిడు మేటి వేలుపుం

గొమరుడు వాడువాడికి నకుంతిత కబిము వినుగానుచున్’ . ౨౨

యీతడు అప్పకవికి అర్వాచీనుడని ఊహింపనిస్తున్నది. బ్రహ్మమృతి నాలో
కించండి;

‘వల పెటువంటిదో మనలివాడనవచ్చునె యద్ధిరయ్య ప
ల్కుల జవరాలు దాచడుపులోన జపంబులలోన బాయద
గ్గలముగ నెల్ల ప్రాద్దును మొగంబున గట్టిన యట్ల యుండు నీ
నలువకు నంచు కాముకులు నవ్వు విధాత శుభంబు భీవువన్’ ముసలి
వాడైనా బ్రహ్మ యెప్పుడు భార్యను మొగంమీదఉంచు కొంటాడే అని
కాముకులు నవ్వు కుంటారుట. సంప్రదాయాన్ని చక్కగా కవి చమ
త్కరించాడు.

కవి యీ గ్రంథంలో విష్ణులీలా మాహాత్మ్యాన్నే వర్ణించాడు. హరి
హరాద్వైత భావన యీ కవికి ఉన్నదనవచ్చు. ఆ ఉభయుల ఉనికి నేకత్ర
వర్ణించాడు :

‘లనదురః స్థలమున నిన్దైన గళమున
విలసిత లీల శ్రీ నిలిసినారు
చరణంబు పట్టిన ఉడలలో చుట్టున
ననువొందగా గంగనునిచినారు
భవ్యగుణంబున దివ్యదేహంబున
నొటపు మీఱగ భూతి మెఱసినారు
తిరముగా మూపున కిరమొప్పుచూపున
పాలు పొందగా ధాత్రి పూనినారు
తెల్ల గలయిండ్ల నిలిచి వర్తిల్లినారు
ఇరువురిరువుర భార్యల నేలినారు
పెక్కుమొగముల కొడుకుల పెనిచినారు
హరి హరులు వీరు సర్వలోకాధి పతులు’

‘తథాపి ఖక్తిః కమలా హృదీశ్వరే’ అని మార్చాలి ఈకవి విష
యంలో. వీరు సర్వలోకాధిపతులు అనటంలోవారి యెడ యీ కవి
పూహించిన చనపు ఎంతో వ్యక్తం. బాల కృష్ణుడి యందు హరిరూపాన్ని
ఎంత రమ్యంగా దర్శించాడో చూడండి :

‘అరుణ జటాచయంబును దిగంబర భావము సాంద్రధూళి ధూ
సరిత శరీరమున్ వెఱుప చందమొలుగని సూరి నోమున్

దిరుగుచు నున్మియున్ గలిగి తెల్లముచేసె యశోదిపట్టి దా
హరిహరు లేక మౌట ననయందతి తైశవ విభ్రమంబునన్' ఎట్టిని
జడలు-దిగంబరత్వం, ధూళి ధూసరిత శరీరం, ఎల్ల చోటులా తిరగటం
హరి హరైక్య చిహ్నాలట. ఈ కవి తీక్కన అనుయాయులనవచ్చు ఐనా.
విష్ణువువై నే నూపెక్కువ. గ్రంథం విష్ణు కథానిధానం గదా! వారి వనితల
రూపం నిఖిల శాస్త్ర నిలయమట, పరిశీలింపుడు :

‘ఉత్తుంగకర్కశ పృత్తస్తనంబుల
నదైవత భావన యతిశయిల్ల
నత్యంత శూన్యతాయత్త మధ్యంబున
నాస్తిక తత్త్వంబు విస్తరిల్ల
స్నిగ్ధారుణారుణ ముగ్ధాశరంబున
బ్రాభాక రాపూర్వ శోభదొలక
విట మనోవిచిత్రన స్ఫుట కటాక్షంబుల
భేద సిద్ధాంతంబు పెంపుమిగుల
మేన వై శేషిక ప్రభ గాన బడగ
నొప్పుదురు వారి కామినులిష్పరమున
దలం గేవల కామ శాస్త్రులెకాదు
నిఖిల శాస్త్రంబులును సిందు సెగడుననగ’

ఎత్తున-కర్కశ స్వమున, పృత్తంతో కుచము లదైవతబోధకాలట.
శూన్యమైన నడుములు నాస్తికమతాన్ని స్ఫురింప జేస్తవట. కొంచెం ఎట్టి
వైన అధరాలు ప్రాభాకరమత ఆస్థిరకాలుట. కటాక్షాలు భేద సిద్ధాంత
స్మారకాలట (చూడరులభేదిస్తయ్యనటం) మేనున వై శేషిక ప్రభ (విశేష
మైన కాంతి) ఉందిట. కవి సర్వ శాస్త్ర పరిచితి భావ పవిత్రత స్పష్టం.
అవస్థాచిత్రణ: మరన సమ్మానం చేసే గోపాంగనలు:

‘కమ్మలు నటియించుగతులకు కడుమెచ్చి
చెక్కుల చిరునవ్వు సేస చల్ల
బిగువు చనుంగవ ఓంకంబునకు మెచ్చి
లీలమై చూపు నివ్వాలిసేయ
జనునంబు చేసిన శౌర్యంబునకు మెచ్చి

చేసబి నడ చూచు కునిగురియ

మారుకాండంబు నొయ్యారంబునకు మెచ్చి
మొలసగాలు కైవార నులమి జేయ
తెమట గరగిన తిలకము సెదరగురులు
గలగ వదనము విరిగిమ్మి చెలువు దెగడ
మదన సమ్మానమందలి మగతనమున
మెలయు గోపాంగనల పొంచు మెచ్చెశారీ

చెవికమ్మ లనియాడుతూ చిరునవ్వుతో కుచముల మీద నున్న నృప్తితో
తలలోని పూలు జఘనం మీద రాలుసుండగా ఊరువు లొక్కటి కాగ నిలు
చుండి చెదిరిన ముంగురులు చెమటచే కరిగిన తిలకం, వదన ప్రభ నినుమడి
చేయ గోపికలు మగ్నభాషా చేరారట. 'మగతనమున' అనటం శౌర్య
సూచకం. శూరస్థిం (తెగువ) లేనిచే కార్యం సాధించదు గదా! గోపికల
అతురత, భక్తిలోని యేకాగ్రత స్పష్టం. గోపికలకు సర్వం స్పష్టమే.
గోపికా భక్తి భాగవతంలోనే ఎడవ బడింది. ఇది మధుర భక్తి సంప్రదాయం
లోనిది. సురాసురుల కమ్మగం వడ్డించే మోహిని:

చనుగవ బయ్యెవ జాణంగ జాణంగ
కరమూలమున నంట గదిమి దిమి
పెనలి పెడవెడ వీడంగ వీడంగ
నెలమిసూపుర జాల నిటికియిటికి
సుదుట్టవై నలకలు పునరంగ జెవరంగ
నల్లని వింతత నదిమి మదమి
పొడలించు చెమటలు పొడలంగ పొడలంగ
నడరు మార్పులచేత నడచియడచి
చన్నులును చేతికలశంబు సరసమాడ
నవ్వు సమృతంబు దమలోన నవ్వలాడ
సిగ్గుతమకంబు వినయంబు జెంగలించ
వెలిచియప్పుతంగ వడ్డించె విబుధభతిక'

నవ్వు - సిగ్గు - తమకం - వినయం అనేవే యీ వెలిది (మోహిని)
విశిష్ట లక్షణాలు. విశిష్ట లక్షణ నిర్దేశమే పాత్ర పోషణ రుపస్కారకం.
సామ్రాజ్య లక్షణాలెన్ని చెప్పినా పాత్ర మనకు ప్రత్యక్షం గాదు. ఇటు నవ్వు,
సిగ్గు, తమకం, వినయం తెచ్చి పెట్టు కున్నవి. అదీ ధర్మ సంస్థాపన కొరకు,

జగన్నాటక సూత్రధారి అని భగవంతుణ్ణి చెప్పటంలోని అర్థం మన కిక్కడ బాగా మనసుకు పడుతుంది. ఏ పాత్రకు ఎట్టి ప్రసక్తి - ఎంత ప్రాముఖ్యం అనేదానికి నిర్ణేత అతడే. పై శిష్యున నవ్వు మొదలైన లక్షణాలకి వ్యాఖ్యానమే పూర్వ వర్ణన అంతా. ప్రేమకు సస్య - చేనేది నటన అంటానికి తమర చిహ్నాలు. సిగ్గు, వినయం ఆమె పాత్ర కావశ్యకాలు. ముమ్మయి దృష్టిలోని సద సత్కవుల నీక్షించుడు:

‘అహో ! కావ్యము మేలు మేలసమి యన్యాయంబు వో శారదా
ద్రోహం బేటికి గట్టి కో ననుచు సంతోషించు నట్లుండు న
య్యూహాదుల్ విని సత్కపిండ్రుడి ఉరుండాచ్చెంబడించు నం
దేహించుం దన సొమ్ము పోయినగతిన్ దీనత్వముంచుచున్’

కావ్యము విని స్కావి మేలుమేలు అంటాడట. మివి తన సొమ్ము పోయినట్లు సందేహిస్తూ పుంటాడట. ఇట సత్కపి అంటే సద్విమర్శకుడనవచ్చు. తన సొమ్ము పోయినట్లు అనటం చమత్కారావహం. సుకవి, కుకవి అనటంలో మన పూర్వులు సద సద్విమర్శకులనే ఉద్దేశించా రేమో అనవచ్చు. ‘బలవదపి విశితానామాత్మనన్య ప్రత్యయంచేతిః’ అనే సత్యమే హేమా హమి లైన కవులు గూడ కుకవుల ఊసునెత్తటానికి హేతువని పూహించవచ్చు. పురమందలి కామినుల నవలోకించండి.

‘వలక నేర్చిన రత్నంపు బ్రతీమలనగ

తిరుగనేర్చిన వెన్నెల తీగలనగ

పొందనేర్చిన పుత్తడి బొమ్మలనగ

నొప్పుదురు కామినీమణులప్పురమున’

వలక నేర్చిన రత్న విగ్రహాలవలె, తిరుగనేర్చిన వెన్నెల తీగలను బోలి, పొందనేర్చిన బంగారు బొమ్మలా అన్నట్లున్నారట. ఇంధలి ఉత్ప్రేక్షరమ్యం. కవి భావనాశక్తి - శిల్పచాతురి - వర్ణనానైపుణి - చమత్కార సరణి స్పష్టాట. పురసంహారానికి వెళ్ళి శంకరుని యుద్ధ సన్నాహం తెలికించండి.

‘కదలదు తేరు రథ్యములు గట్ట సశక్యముసూతుడంటిమా

ముదుసలి చక్రముల్ సరసమోపు ఘటిల్లనివల్ల నారియున్

గుడిగానునమ్ము శార్జమునకుం బనువడ్డదిగాన వింతపెం

పొదవ బురత్రయంబు నెట్టులోర్పితివో త్రిపురాంతకేశ్వరా’

అన్నాడు. త్రిపురనాశానికి శంకరుడికి భూమియే రథమైంది. చతుర్వేదాలు గుఱ్ఱాలయ్యాయి. బ్రహ్మసారథి అయ్యాడు అనే సంప్రదాయం ప్రసిద్ధం. ఈ పద్యంతో సంబంధించే పద్యాలను రామకృష్ణుడు (పాండురంగమహాత్మ్యం) చిమ్మపూడి అనురేశ్వరుడు (విక్రమ సేనం), బొడ్డపాటి కొండయ (చాటువు) పెదపాటి సోమయ (శివజ్ఞానదీపిక), బొడ్డపాటి వేరయ (చాటువు), పాలవర్తి సోమేశ్వరుడు, రంగనాథుడు, భాస్కరుడు, కర్త తెలియని యొక పద్యం (ప్ర. ర.లో ఉదాహృతం) మొదలైన వారు రచించారు.

సరస కావ్యరచనా చణత్వం నిరూపించుకొన్న యీ ముస్ముయ విష్ణు కథానిధానం పూర్తిగ లభిస్తే ఎలా వుండేదో! ఆకలి నామం చిరస్మరణీయం.

కావలెను

స్రవంతికి ఏజెంట్లు లేని చోట్ల

డిపాజిట్టు కట్టగల సమర్థులైన ఏజెంట్లు కావలెను.

వివరాలకు వ్రాయండి :

‘స్రవంతి’ హైదరాబాదు - 4

ఆ 2-8-60 న రాష్ట్రపతి నిలయంలో రాష్ట్రపతి డా॥ రాజేంద్రప్రసాదు గారిని శ్రీ ఉన్నవ రాజగోపాల కృష్ణయ్య.

